

Mehaz Hukukla Karşılaştırmalı Olarak Türk Hukukunda Yoksulluk Nafakasının Miktarı ve Süresi

Die Höhe und die Dauer des Bedürfnisunterhalts im Vergleich zum schweizerischen Recht als Rezeptionsvorlage

Araş. Gör. Dr. Burak Çelik*

ÖZ

Bu çalışma, Türk Medenî Kanunu'nda düzenlenen yoksulluk nafakasını, mehaz İsviçre hukukundaki tarihsel gelişim ve güncel sistem ışığında yeniden konumlandırmayı amaçlamaktadır. Çalışmada öncelikle nafaka kavramının TMK m. 175 bağlamındaki anlamı ile sosyal dayanışma ilkesi çerçevesindeki işlevi kısaca ortaya konulacaktır. Ardından İsviçre Medenî Kanunu'nda 2000 boşanma hukuku revizyonu öncesi yürürlükte olan mülga ZGB Art. 151 ve Art. 152 hükümleri ile bu hükümlere ilişkin İsviçre Federal Mahkemesi içtihatları incelenecek; yoksulluk, asgari geçim standardı ve yoksulluk nafakasının tali niteliği gibi temel kavramların nasıl şekillendiği açıklanacaktır. Devamında, revizyon sonrası getirilen ZGB Art. 125 hükmü çerçevesinde evlilik sonrası dayanışma ile kişinin kendi geçimini sağlama ilkesi esaslı hatlarıyla ele alınacak; clean break yaklaşımının hedefleri ve evliliğin hayatı şekillendirici etkisine göre kurulan yeni denge ortaya konulacaktır. Bu yapılırken, kusur temelli sistemden uzaklaşmanın gerekçeleri, değişen demografik yapı ve evliliğin "geçim kurumu" niteliğinin terk edilmesi yönündeki politik tercihler aktarılacaktır. Makalenin Türk hukukuna ilişkin bölümünde ise TMK m. 175'in mehazla ilişkisi, yoksulluk kavramının Yargıtay içtihatları ve öğretide nasıl yorumlandığı, nafaka miktarı ile süresinin

* Türk-Alman Üniversitesi Hukuk Fakültesi Medeni Hukuk Anabilim Dalı
Araştırma Görevlisi, (bcelik@tau.edu.tr). ORCID: 0000-0002-9994-5439.

belirlenmesinde kullanılan kriterler ve bu çerçevedeki sorunlu noktalar tartışılacaktır. Son olarak, maddi tazminat, mal rejiminin tasfiyesi ve yoksulluk nafakası arasındaki sistematik bağ özetlenecek; İsviçre modelinden hareketle yoksulluk nafakasının tali, yoksulluğu giderici ve süre bakımından sınırlı bir güvenlik mekanizmasına dönüştürülmesine yönelik de lege ferenda nitelikli öneriler sunulacaktır.

Anahtar Kelimeler: *Yoksulluk nafakası, sosyal dayanışma ilkesi, temiz ayrılık ilkesi, boşanmanın mali sonuçları, maddi tazminat.*

The Amount and Duration of Poverty Alimony with Comparison to Reference Swiss Law

ABSTRACT

This study aims to reposition the poverty alimony regulated in the Turkish Civil Code, in light of the historical development and current system in the source Swiss law. The study will first briefly present the meaning of the concept of maintenance within the context of Article 175 of the TCC and its function within the framework of the principle of social solidarity. Subsequently, the provisions of Art. 151 and Art. 152 of the former Swiss Civil Code (ZGB), which were in force prior to the 2000 divorce law revision, and the jurisprudence of the Swiss Federal Tribunal pertaining to these provisions will be examined; it will be explained how fundamental concepts such as poverty, minimum subsistence level, and the subsidiary nature of poverty alimony were shaped. Further, within the framework of the provision of Art. 125 of the ZGB introduced post-revision, post-marital solidarity and the principle of self-sufficiency will be addressed in their essential aspects; the objectives of the clean break approach and the new balance established according to the life-shaping effect of marriage will be presented. In so doing, the rationales for moving away from the fault-based system, the changing demographic structure, and the policy preferences towards the abandonment of the nature of marriage as a "subsistence institution" will be conveyed. In the section of the article concerning Turkish law, the relationship of Article 175 of the TCC with

the source law, how the concept of poverty is interpreted in the jurisprudence of the Court of Cassation and in doctrine, the criteria used in determining the amount and duration of maintenance, and the problematic issues within this framework will be discussed. Finally, the systematic connection between pecuniary compensation, the liquidation of the matrimonial property regime, and poverty alimony will be summarized; proceeding from the Swiss model, de lege ferenda proposals will be presented towards the transformation of poverty alimony into a subsidiary, poverty-relieving, and time-limited security mechanism.

Keywords: Alimony against poverty, social solidarity principle, clean break principle, financial consequences of divorce, compensation of material damages.

I. Giriş

Sözlük anlamıyla nafaka, geçinmek için gerekli olan şeylerin bütünü, geçimlik olarak tanımlanmaktadır. Yine sözlük içerisinde nafakanın hukuki anlamına da yer verilmiş, birinin geçindirmekle yükümlü bulunduğu kimselere, mahkeme kararıyla bağlanan aylık olarak tanımlanmıştır¹. Medeni hukuk bağlamında ise nafaka öncelikli olarak evlilik birliği içerisinde eşlerin evlilik birliğinin giderlerine katılma yükümlülüğü olarak 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu'nun ("TMK") m. 185 bağlamında doğan² ve şartlarının varlığı halinde evlilik sonrasında da eşlerin birbirine destek sağlaması şeklinde devamı mümkün olan bir kurumdur³.

Türk hukukunda evlilik sonrası nafaka ödenmesine karar verilmesi, sosyal dayanışma ilkesinin⁴ evlilik sonrası dayanışma

¹ Nafaka, sozluk.tdk.gov.tr

² Ahmet Kalender, *Türk Aile Hukukunda Boşanma Nafakası (Yoksulluk Nafakası)*, Adalet Yayınevi, Ankara, 2021, s.31.

³ Kalender, s.32.

⁴ Anayasa Mahkemesi, 2015/11677 nolu Esat İnevi Bireysel Başvurusu (R.G. Tarih:23.09.2020, No:31253).; Anayasa Mahkemesi, E.2011/136, K.2012/72, T.17.05.2012 (R.G. Tarih:26.06.2012, No:28335).; Anayasa Mahkemesi, E.2005/56, K.2009/94, T.25.06.2009 (R.G. Tarih:26.11.2009, No:27418

şeklinde bir tezahürüdür⁵. Bu ilke bağlamında taraflar arasındaki evlilik birliği sona erse dahi, tarafların birbirlerinin geçimine destek olma gerekliliği devam edebilir. TMK bağlamında bu yükümlülük “yoksulluk nafakası” olarak adlandırılmıştır. Kanun koyucunun yoksulluk nafakasını düzenlediği TMK m. 175 hükmünde açıkça ifade ettiği üzere, boşanma yüzünden bir tarafın yoksulluğa düşmesi halinde, diğer taraf mali gücü oranında nafaka ödemek durumunda kalabilir. Bu nafaka temelde evlilik birliği içerisindeki nafaka yükümlülüğünün bir devamı gibi gözüktse de aslında bir tarafın evlilik sonrası içerisine düşeceği yoksulluk durumunun engellenmesi amacını güder⁶. Zaten bu sebeple de evlilik içerisindeki dayanışma yükümlülüğünün “kısmen” devamı olarak nitelendirilmektedir⁷.

Taraflar arasında evlilik sona ermesine rağmen bir destek yükümlülüğünün devam ettirilmesi, uygulamada bazı sorunların doğmasına sebep olmaktadır. Evlilik birliği bitmesine rağmen eski eşine nafaka desteği sağlamak zorunda kalan taraf, kendi ekonomik menfaatlerinin engellendiğini ve kurulması ihtimal dahilinde olan yeni bir evliliğin dahi bundan etkilenebileceğini düşünmektedir. Özellikle 2024 yılına kadar Yargıtay’ın istikrarlı şekilde nafakanın kural olarak

Mükerrer).; Yargıtay HGK, E.2017/1013, K.2019/1180, T.14.11.2019 (karararama.yargitay.gov.tr).

⁵ Bilge Öztan, Aile Hukuku, 6. Baskı, Turhan Kitabevi, Ankara, 2015, s.832.; Mustafa Dural, Tufan Ögüz, Mustafa Alper Gümüş, Türk Özel Hukuku Cilt:3, Aile Hukuku, 20. Baskı, Filiz Kitabevi, İstanbul, 2025, s.164.; Turgut Akıntürk, Derya Ateş, Türk Medeni Hukuku, Aile Hukuku, 2. Cilt, 25. Baskı, Beta Yayınevi, Ankara, 2024, s.305.; Özge Uzun Kazmacı, “Nafaka”, Aile Hukuku, Ed. Şebnem Akipek Öcal, Hayrünnisa Özdemir, Seçkin Kitabevi, Ankara, 2024, 171-215, s.194.; Esra Fırtına, Boşanmanın Mali Sonuçları ve Yoksulluk Nafakası, Adalet Yayınevi, Ankara, 2019, s.89.; Remzi Demir, “Yoksulluk Nafakasının Sona Erme Sebepleri ve Yoksulluk Nafakasının Süresizliğine İlişkin Tartışmalar”, *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, Y:2020, S:147, 221-249, s.224.; Ezgi Gelmez, “Yoksulluk Nafakasının Süresine İlişkin Güncel Gelişmeler”, *Terazi Hukuk Dergisi*, C:14, S:159, Kasım 2019, 2143-2155, s.2144.

⁶ Dural/Ögüz/Gümüş, s.165.; Akıntürk/Ateş s.305.

⁷ Akıntürk/Ateş, s.305.

süresiz şekilde kararlaştırılması şeklindeki içtihatları⁸ bu yöndeki tartışmaların da artması sonucunu oluşturmuştur. Bu tartışmaları sonuçlandırmak amacıyla kaynağını mehzaz hukukta bulan ve İsviçre Medeni Kanunu'nun ("ZGB") 125. maddesinde düzenlenen "Evlilik Sonrası Dayanışma" yükümlülüğünün, bu yükümlülüğe temel teşkil eden boşanma sonrası "temiz ayrılık" ilkesi bağlamında hukukumuzda da uygulanması gerektiğine yönelik görüşler mevcuttur⁹. Ne var ki ZGB Art. 125 hükmü kapsamında düzenlenen evlilik sonrası dayanışma yükümlülüğü, niteliği itibariyle TMK m. 175'te düzenlenen yoksulluk nafakasından ayrı ve bağımsız bir düzenlemedir¹⁰. Bu sebeple ilgili düzenleme mehzaz kabul edilerek bir yoruma varılması, pozitif hukuki dayanak bağlamında hatalı yorumların oluşması sonucunu doğurabilir. Bu amaçla çalışmamız bağlamında öncelikli olarak 1998 yılında İsviçre hukukunda gerçekleştirilen boşanma hukuku revizyonunun getirdiği yenilikler bağlamında ZGB Art. 125 hükmü incelenecek ve TMK düzenlemesinin esas mehzazını oluşturan ve günümüzde ZGB Art. 125 ile ilga edilen ZGB Art. 152 hükmü ve bu hükme ilişkin İsviçre Federal Mahkemesi uygulaması bağlamında daha net bir sonuca varılmaya çalışılacaktır.

⁸ Yargıtay HGK, E.2017/1013, K.2019/1180, T.14.11.2019 (karararama.yargitay.gov.tr.); Yargıtay 2.HD, E.2016/24486, K.2017/7036, T.07.06.2017.; Yargıtay 2.HD, E.2012/14283, K.2012/19487, T.11.07.2012 (www.legalbank.net).

⁹ Dural/Öğüz/Gümüş, s.167.; Gediz Kocabaş, "Evlilik Sonrası Dayanışma İlkesi ve Bu İlkenin Sınırları Olarak Clean Break İlkesi Doğrultusunda Yoksulluk Nafakasını Belirleyici Ölçütler", *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi, Hukuk Araştırmaları Dergisi*, C:19, S:1, Y:2013, 357-392, s.361.; Betül Özlük, "Modern Nafaka Düzenlemeleri ve Türk Hukukunda Revizyon Gereği", *Terazi Hukuk Dergisi*, C:13, S:147, Kasım 2018, 40-47, s.46.

¹⁰ Mustafa Şahin, "Türk-İsviçre Medeni Kanunlarına Göre Evlilik Sonrası Katkının (Yoksulluk Nafakasının) Şartları", *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C:21, S:3, Y:2017, 75-107, S.78

II. İsviçre Hukuku'nda Yoksulluk Nafakasının, Evlilik Sonrası Dayanışma Yükümlülüğü ile Değiştirilmesi

01.01.2000 tarihinde yürürlüğe giren ve ZGB'nin boşanmaya ilişkin hükümlerinde kapsamlı yenilikler içeren kanun değişikliği özellikle çalışma konumuz bağlamında büyük önem arz etmektedir. İlgili kanun değişikliği, ZGB'nin boşanma sonucu ileri sürülebilecek tazminat taleplerine yönelik Art. 151 hükmü¹¹, yoksulluk nafakasını düzenleyen Art. 152 hükmü¹² ve tazminat ile nafakanın ödenme şekline

¹¹ İsviçre ZGB'nin yürürlükten kaldırılan ve boşanma sonrası tazminat taleplerini düzenleyen "Maddi ve Manevi Tazminat (Entschädigung und Genugtuung) başlıklı mülga Art. 151 ZGB hükmünün Türkçe tercümesi şu şekildedir:

"Maddi ve Manevi Tazminat

Madde 151: Boşanma sebebiyle kusursuz eşin malvarlığına ilişkin hakları veya kazanılmış hakları zarar görürse, kusurlu eş, uygun bir tazminat ödemekle yükümlüdür.

Boşanmaya yol açan olaylar nedeniyle kusursuz eşin şahsi haklarının ağır bir şekilde ihlal edilmesi halinde, hâkim kusursuz eşe manevi tazminat olarak bir miktar para ödenmesine karar verebilir."

Metnin orijinal Almanca hali:

„Entschädigung und Genugtuung.

Art 151: Werden durch die Scheidung die Vermögensrechte oder die Anwartschaften für den schuldlosen Ehegatten beeinträchtigt, so hat ihm der schuldige Ehegatte eine angemessene Entschädigung zu entrichten.

Liegt in den Umständen, die zur Scheidung geführt haben, für den schuldlosen Ehegatten eine schwere Verletzung der persönlichen Verhältnisse, so kann ihm der Richter eine Geldsumme als Genugtuung zusprechen."

¹² İsviçre ZGB'nin yürürlükten kaldırılan ve boşanma sonrası nafaka taleplerini düzenleyen "Nafaka (Unterhalt) başlıklı mülga Art. 152 ZGB hükmünün Türkçe tercümesi şu şekildedir:

"Nafaka

Madde 152: Boşanma nedeniyle kusursuz eş büyük bir yoksulluk içine düşerse, diğer eş, boşanmada kusurlu olmasa dahi, kendi mali durumuna uygun bir katkı ile onun nafakasına yardım etmeye zorlanabilir."

Metnin orijinal Almanca hali:

„Unterhalt.

ilişkin Art. 153¹³ hükümlerini yürürlükten kaldırmıştır. İsviçre kanun koyucusu ilgili hükümleri düzenlerken maddi tazminat ve nafakaya ilişkin düzenlemeleri yürürlükten kaldırıp, evlilik sonrası dayanışma yükümlülüğünü konu alan ve daha objektif bir düzen kurgulayan Art. 125 hükmünü düzenlemiştir.

İsviçre kanun koyucusunun bu değişiklikleri yapmada amaçlarından biri, boşanma hukukunun sonuçlarında kusura dayanan temelden ayrılmak olmuştur¹⁴. Zira mülga edilen ve evlilik sonrası

Art. 152: Gerät ein schuldloser Ehegatte durch die Scheidung in große Bedürftigkeit, so kann der andere Ehegatte, auch wenn er an der Scheidung nicht schuld ist, zu einem seinen Vermögensverhältnissen entsprechenden Beitrag an dessen Unterhalt verpflichtet werden.“

- ¹³ İsviçre ZGB'nin yürürlükten kaldırılan ve boşanma sonrası tazminat ve nafaka kalemlerinin irat şeklinde ödenme hallerinde ne şekilde sona ereceğini düzenleyen "İrat (Rente)" başlıklı mülga Art. 153 ZGB hükmünün Türkçe tercümesi şu şekildedir:

"İrat

Madde 153: Tazminat, manevi tazminat veya nafaka olarak mahkeme kararıyla veya tarafların anlaşmasıyla bir irat şeklinde ödeme yapılan durumlarda, hak sahibi eş yeniden evlenirse, bu iradın ödenme yükümlülüğü sona erer.

Yoksulluk nedeniyle verilen irat, yükümlü eşin talebi üzerine, yoksulluk ortadan kalkar veya önemli ölçüde azalırsa ve yükümlünün mali durumu iradın miktarına uygun değilse kaldırılır veya azaltılır."

Metnin orijinal Almanca hali:

„Rente.

Art 153: Wird als Entschädigung, Genugtuung oder Unterhaltsbeitrag durch das Urteil oder durch Vereinbarung eine Rente festgesetzt, so hört die Pflicht zu ihrer Entrichtung auf, wenn der berechtigte Ehegatte sich wieder verheiratet.

Eine wegen Bedürftigkeit ausgesetzte Rente wird auf Verlangen des pflichtigen Ehegatten aufgehoben oder herabgesetzt, wenn die Bedürftigkeit nicht mehr besteht oder in erheblichem Maße abgenommen hat, sowie wenn die Vermögensverhältnisse des Pflichtigen der Höhe der Rente nicht mehr entsprechen.“

- ¹⁴ Botschaft über die Änderung des Schweizerischen Zivilgesetzbuches (Personenstand, Eheschliessung, Scheidung, Kindesrecht, Verwandtenunterstützungspflicht, Heimstätten, Vormundschaft und Ehevermittlung), 15 Kasım 1995, BBI 1996 I 1, s.26.; Urs Gloor/Annette

tazminat yükümlülüğünü düzenleyen ZGB Art. 151 hükmü kapsamında, evlilik içerisinde eşlerin birbirlerine karşı sunmuş oldukları hayat standartlarının devamı bir tazminat kalemi olarak kabul ediliyordu¹⁵ ve bu tazminatın Art. 153 bağlamında irat şeklinde ödenmesi mümkündü. Yine yürürlükten kaldırılan ve hukukumuzdakine benzer şekilde yoksulluk nafakasını düzenleyen Art. 152 hükmü ancak büyük yoksulluk ("große Bedürftigkeit") halinde ve maddi tazminata rağmen eşin bu yoksulluktan kurtulamadığı durumlarda eşlerin evlilik içerisindeki destek yükümlülüğünün devamını tesis etmekteydi¹⁶. Bu durum yine hukukumuzdaki yoksulluk nafakası düzenlemesinin amacına benzer şekilde, sosyal dayanışma ilkesinin bir görünümüydü. Ayrıca ilgili düzenleme yine esas olarak nafaka yükümlüsü eşin kusuruna dikkat edilmeyeceğini vurgulayarak, kanunun temelde boşanmanın sonuçlarını kusur gözüyle inceleyen yapısını gösteriyordu. Fakat burada vurgulamak gerekir ki Art. 152 kapsamında hükmedilen yoksulluk nafakası ikincil nitelik taşımakla birlikte, ancak istisnai olarak eşin büyük yoksulluk içerisinde kalması halinde gündeme gelen bir nafaka türüydü¹⁷. Dolayısıyla eşlerin birbirine karşı destek sağlaması kural olarak kusurlu bir boşanmanın gerçekleşmesi halinde söz konusu oluyordu. Kanun koyucu bu kusura bağlılıktan uzaklaşmak ve yalnızca desteğe ihtiyaç olan hallerde bir sonuca varmak amacıyla tazminata yönelik Art. 151 hükmünü ve

Spycher, *Basler Kommentar Zivilgesetzbuch I*, Hrsg. Thomas Geiser, Christiana Fountoulakis, 7. Auflage, Helbing Lichtenhahn Verlag, Basel, 2022, Vorbemerkungen zu Art. 125–130 ZGB, Kn.5.

¹⁵ Daniel Steck, *Das schweizerische Ehescheidungsrecht*, 4. Baskı, Schulthess Verlag, Zürich, 1995., s.275.; A. Egger, *İsviçre Medeni Kanunu Şerhi*, 2. Cilt, Aile Hukuku, 2. Baskı, Schulthess Verlag, Zürich, 1943, s.228.; Xaver Lienert, *Die Schuld bei der Ehescheidung nach schweizerischem Recht*, Bruchdruckerei R. Müller, Gersau, 1950, s.62.

¹⁶ BBI 1996 I, s.100, Steck, s.302.; A. Egger, s.231.

¹⁷ Steck, s.306.; Ingeborg Schwenzer, "Unterhaltsrechtliche Probleme nach Trennung und Scheidung", *Eherecht in der praktischen Auswirkung : Fortbildungsseminar der juristischen Fakultät der Universität Basel und des Basler Juristenvereins vom 19. Oktober 1990*, Zürich, 1991, 23-35, s.30.; BGE 105 III 50, s.54.; BGE 108 II 81, s.83.

yoksulluk nafakasına ilişkin Art. 152 hükmünü yürürlükten kaldırmıştır¹⁸.

Öte yandan maddi tazminat ve yoksulluk nafakasının bu şekilde düzenlenmesi evlilik kurumunun da niteliğini, bir geçim kurumu (Versorgungsinstitut) haline getiriyordu. Geçmiş zamanda evlilik gerçekten de bir geçim kurumu niteliği taşıyordu¹⁹. Evlenen kimseler, geçim için eşe ya da aile birliği içerisindeki standartlara bağlı olarak bir hayat sürdürüyordu. Fakat günümüzde evliliğin bu ilelebet sürer niteliği artık söz konusu değildir. İsviçre kanun koyucusu da özellikle her geçen yıl artan boşanma sayılarını da dikkate alarak, evliliğin geçim kurumu şeklindeki niteliğini, kişilerin kendi sorumluluğunu üstlenmesi esasına dayanan bir boşanma rejimi ile değiştirmiştir. Bu amaçla eski ve kusura dayanan boşanmanın mali sonuçlarına ilişkin hükümleri yürürlükten kaldırmış ve objektif olarak boşanma sonrası kişisel sorumluluk ilkesinin (Eigenversorgungsprinzip) uygulanmasını amaçlamıştır.

Tüm bu düzenlemeler kapsamında İsviçre kanun koyucusu evliliğin bazı unsurlarının, evlilik içerisindeki dayanışma yükümlülüğünün devamını gerekli kılabileceğini de dikkate almıştır. Bu amaçla evlilikleri de iki kategori olarak kabul etmiş ve özellikle uzun süren ve/veya evlilik içerisinde bir çocuğun dünyaya geldiği, hayat biçimlendiren evlilikleri (lebensprägende Ehe), kısa süreli ve eşlerin ortak çocuğu olmayan evliliklerden (nicht lebensprägende Ehe) ayırmıştır. Kanun koyucu bu şekilde evlilik sonrası dayanışma yükümlülüğüne de bir standart getirmeyi amaçladığını açıkça değişikliğin gerekçesinde ifade etmiştir²⁰.

¹⁸ BBI 1996 I 1, s.35.

¹⁹ Alexander Jungo/Myriam Grütter, *FamKomm Kommentar zum Familienrecht, Scheidung, Band I: ZGB*, Hrsg. Roland Frankhauser/Sabine Aeschlimann/Andrea Büchler/Sandro Clausen/Myriam Grütter/Alexander Jungo, 4. Auflage, Stämpfli Verlag, Bern, 2022, Vorbemerkungen zu Art 125-132 ZGB, s.255

²⁰ BBI 1996 I 1, s.65.

Özetle, İsviçre hukukundaki revizyon, boşanma sonrası mali ilişkileri kusura dayalı bir tazminat ve mutlak sosyal yardım sisteminden, evliliğin ekonomik sonuçlarının telafisini esas alan ve bununla birlikte evlilik sonrasında tarafların kendi hayatları üzerinde bireysel sorumluluğunu önceliklendiren modern bir dayanışma sistemine dönüştürmüştür. Bu sistemde, evlilik sonrası dayanışma (nacheheliche Solidarität), kendi geçimini sağlama (Eigenversorgungsprinzip) ilkesi ile dengelenmiş ve sınırlandırılmıştır. Türk hukuku bağlamında yoksulluk nafakasının yorumlanması amacıyla bu başlık altında öncelikle kısaca İsviçre’de günümüzde yürürlükte olan sistem incelenecek ve devamında bugün yürürlükte olmamasına rağmen hukukumuzdaki boşanmanın mali sonuçlarına ilişkin düzenlemelerin me hazını oluşturan eski İsviçre uygulaması ele alınacaktır.

a. ZGB’de Gerçekleştirilen 2000 Boşanma Revizyonu Sonrası Eşlerin Evlilik Sonrası Birbirine Destek Yükümlülüğü

i. Clean Break İlkesi

ZGB kapsamında getirilen evlilik sonrası destek yükümlülüğü, eski düzenlemede yürürlükte olan yoksulluk nafakası ile temelde ihtiyacın tespiti açısından benzer doğrultudadır. Evlilik sonrası kendisinden geçimini sağlaması beklenemeyecek eşe, eski eşi tarafından bir destek sağlanması, ZGB Art. 125 düzenlemesi kapsamında bir ödemenin kararlaştırılması için öncül şarttır²¹. Her ne kadar boşanan eşin evlilik sonrası kendi geçimini sağlayamaması, destek yükümlülüğü kapsamında bir nafaka elde etmesini sağlasa da bu düzenleme, temelde sosyal dayanışma yükümlülüğünün terk edilerek kişilerin kendi sorumluluğunu üstlenmesine yönelik bir değişimi ihtiva eder^{22/23}. Zira

²¹ Alexander Jungo/Zeno Raveane, *FamKomm Kommentar zum Familienrecht, Scheidung, Band I: ZGB*, Hrsg. Roland Frankhauser/Sabine Aeschlimann/Andrea Büchler/Sandro Clausen/Myriam Grütter/Alexander Jungo, 4. Auflage, Stämpfli Verlag, Bern, 2022, Art. 125 ZGB, s. 267.; Gloor/ Spycher, Art. 125 ZGB, Kn.1.

²² Gloor/Spycher, Kn. 2.; Andrea Büchler/Sandro Clausen, “Die Eigenversorgungskapazität im Recht des nachehelichen Unterhalts: Theorie und Rechtsprechung”, *Die Praxis des Familienrechts (FamPra)*, 1/2015, 1-40, s.3.

eşe verilecek destek, bazı kriterler sonucu boşanma sonrası kendi geçimini sağlayamayacağı durumda, kendi geçimini sağlayana dek geçmesi beklenen süre için tesis edilmektedir²⁴.

Evliliğin sona ermesi, taraflar arasındaki evlilikten doğan sadakat ve destek yükümlülüklerini sona erdirdiği gibi taraflar arasındaki ekonomik bağların da tasfiye edilmesini gerektirir²⁵. Evliliğin hayat şartlarını kurtaran ve yükselten bir anahtar (Kippschalter) gibi kabul edilmemesi, bir kere evlenildiği zaman bütün hayatın kurtulacağı ya da bir dayanak vasıtası ile idame ettirileceğine güvenilmemesi gerekir²⁶. Eski düzenlemeye göre boşanmada kusurlu olan taraf, maddi tazminat olarak evlilik içerisinde sağlamış olduğu yaşam standartlarını kısmen de olsa boşanmış olduğu eşine temin etmek durumunda kalabiliyordu²⁷. Benzer şekilde İsviçre düzenlemesinde de maddi tazminat dışında kalan yoksulluk nafakası talepleri, eşin kusursuzluğunu ya da en azından diğer eşten daha az kusurlu olmasını gerektiriyordu. ZGB Art. 125 hükmü ise kusurdan bağımsız olarak objektif bir bakış açısıyla yalnızca eşin kendi geçimini sağlayamadığı

²³ Alman hukukundaki "Grundsatz der Eigenverantwortung (Şahsi Sorumluluk İlkesi)" başlıklı §1569 BGB hükmü, İsviçre hukukunda düzenlenen ZGB Art. 125 hükmünde kabul edilen temel ilkeyle aynı yönde boşanma sonrası kişilerin kendi geçimini üstlenmesi gerektiğini kabul etmektedir. Alman kanun koyucu hükümde açıkça kişinin kendi sorumluluğunu üstleneceğini, yalnızca boşanan eşlerin bunu sağlayamayacağı durumlarda takip eden hükümlerde belirtilen şartlar kapsamında bir nafakanın söz konusu olacağını düzenlemiştir. Çalışma bağlamımız mehzaz hukuk olduğu için burada sadece İsviçre hukukundaki düzenlemelere paralel bir bakış açısının Alman hukukunda da mevcut olduğuna değinmekle yetineceğiz.

²⁴ Jungo/Raveane, s.273.; Gloor/Spycher, Kn.3.

²⁵ Büchler/Clausen, s.2.

²⁶ Diego Stoll, "Nachehelicher Unterhalt bei nicht lebensprägenden Ehen – oder: Wie lässt sich das negative Interesse bestimmen?", *Die Praxis des Familienrechts (FamPra.ch)*, 2023, 26-43, s.28.

²⁷ Steck, s.149.

hallerde ve bu geçimini sağlayabileceği süreye kadar geçen süre için bir destek dzenlemektedir²⁸.

İsviçre'deki bu değişimin temel sebebini 1960'lardan beri boşanma oranları ve ortalama evlilik yaşının artması oluřturmuřtur²⁹. Demografik olarak yaşanan bu değişim, kişilerin daha çok bireysel hayatını önceliklendirmesi ve özellikle evliliğin ekonomik yükümlülüklerinden kaçınılması sonucu gerekleřmiřtir³⁰. Kaldı ki günümüzde eşlerin ekonomik hayata katılımı eski zamanlara oranla daha açık şekilde tesis edilmektedir. Yani eşler çalışma hayatı içerisinde yer almaya devam eder. Öte yandan İsviçre öğretisinde de eski düzenlemelerin kadının evlilik dolayısıyla iş hayatından kopmasını tazmin etme amacı taşıdığı kabul edilmektedir³¹. Günümüzde ise kadınlar iş hayatında eskiye kıyasen daha çok yer almakta ve ifade etmiş olduğumuz üzere evlilik sebebiyle ekonomik hayattan ekilmemektedir.

İsviçre kanun koyucusu tüm bu ihtiyaçları karşılamak ve demografik değişimleri hukuki düzene de yansıtma amacıyla kişilerin kendi sorumluluğunu üstlenmesine dayanan ve boşanma ile birlikte sosyal dayanışmadan ziyade, tarafların temiz ayrılığını hedefleyen ZGB Art. 125 düzenlemesini getirmiştir. Bu vesileyle boşanma yalnızca eşler arasındaki aile birliğinin sonlandırılmasını değil, benzer şekilde ekonomik bağların da kopartılmasını amalamaktadır³².

Bu noktada temiz ayrılığın İsviçre kanun koyucusu tarafından ne şekilde temin edildiğinin anlaşılabilmesi amacıyla kısaca ZGB Art. 125 kapsamındaki evlilik sonrası destek yükümlülüğünün şartları ele alınacaktır.

²⁸ Gloor/Spycher, Kn.7.

²⁹ Ingeborg Schwenzer, "Familienrecht und gesellschaftliche Vernderungen", *Die Praxis des Familienrechts (FamPra)*, 2014, 966-1008, Makale, s.969.

³⁰ Ingeborg Schwenzer, Familienrecht und gesellschaftliche Vernderungen, s.970.

³¹ Ingeborg Schwenzer, Familienrecht und gesellschaftliche Vernderungen, s.972.

³² Rolf Vetterli, "Zur Bemessung des nahehelichen Unterhalts - ein Klrungsversuch", *Aktuelle Juristische Praxis*, 2009, 575-584, s.579.; Gediz Kocabaş, s.363.

ii. Şartları

ZGB Art. 125 bağlamında boşanan eşlerden biri için destek kararlaştırılması, öncelikle eşin boşanma sonrasında geçimini sağlayamayacak şekilde muhtaç durumda kalacağının tespiti gerektirir³³. Eşin nasıl bir desteğe muhtaç olacağı tespit edilirken, önceki düzenlemeden farklı olarak evlilik içerisindeki yaşam standardı da diğer kriterlerle birlikte dikkate alınır³⁴. Fakat evlilik sırasındaki şartların doğrudan temini amaçlanmaz. Bu standart, tespit edilecek nafakanın üst sınırını oluşturur³⁵. Görüldüğü üzere İsviçre düzenlemesi, yoksulluk nafakası ve maddi tazminatı kaldırmakla birlikte, her iki hususu da dikkate alan bir orta yol bulma amacı gütmüştür. Zira eski düzenlemeye ilişkin incelemelerimizde açıklayacağımız üzere maddi tazminat evlilik sırasındaki yaşam standartlarını kapsarken, yoksulluk nafakası yalnızca kişinin geçimini sağlayamayacağı eşiği dikkate almıştır.

Kanun koyucu eşin ne zaman kendi geçimini sağlayabileceğini tespit ederken, emeklilik ya da yaşlılık aylığı gibi kurumlardan elde edilen gelirleri de dikkate almaktadır³⁶. Temel amaç eşlerin arasındaki ekonomik bağların bir an önce sonuçlandırılması olduğu için, eşin kendi elde edeceği gelirlere kavuşma anı, desteğin süresinin tespiti açısından önem arz eder.

İsviçre düzenlemesi bağlamında destek yükümlülüğünün tespitinde evliliğin süresi önemli bir kriter olarak düzenlenmiştir. Federal Mahkemenin eski uygulaması beş yıla kadar süren evliliklerin hayatı değiştirici nitelik taşımadığı ve fakat on yıldan uzun süreli evliliklerin ise hayatı değiştirici nitelik taşıdığından bahisle bir değerlendirme yapılması yönündeydi. Eğer evlilik hayatı şekillendirici nitelikteyse, eşin evlilik sırasında yaşanan yaşam standardının devamına yönelik korunmaya değer güveninin bulunduğu kabul

³³ Jungo/Raveane, s.268.; Thomas Geiser, "Aufbau einer angemessenen Altersvorsorge und Dauer des nachehelichen Unterhalts", *Die Praxis des Familienrechts (FamPra.ch)*, 2/2012, 353-368, s.355.

³⁴ Jungo/Raveane, s.269.

³⁵ Jungo/Raveane, s.270.; Gediz Kocabaş, s.379.

³⁶ Gediz Kocabaş, s.379.

edilir³⁷. Bu bağlamda nafakanın kapsamı, kural olarak evlilik sırasında sürdürülen son yaşam standardına göre tespit edilir³⁸. İsviçre Federal Mahkemesi içtihatlarına göre, evliliğin uzun sürmesi (genellikle 10 yıldan fazla) veya bu evlilikten ortak çocukların doğmuş olması halinde, evliliğin hayatı şekillendirici olduğu kabul edilir³⁹. Buna karşılık eşlerin ortak çocuğu yoksa ve evlilik 5 yıldan az bir süre için devam etmişse artık evliliğin hayatı şekillendirici nitelikte olmadığı kabul edilir⁴⁰. Bu durumda uygun geçim standardının belirlenmesinde evlilik sırasındaki yaşam düzeyi değil, evlilik öncesi koşullar esas alınır. Amaç, evliliğin sebep olduğu zararın tazminidir. Bu gibi durumlarda eşlerin evliliğin uzun süreceğine güvenerek reddettiği iş tekliflerinin dahi, evlilik sonrası dayanışma yükümlülüğü bağlamında belirleyici bir unsur olarak dikkate alınabileceği İsviçre Federal Mahkemesi uygulamasında kabul edilmektedir⁴¹. Ayrıca bu hususlar, hayatı şekillendirici olmayan evlilikler bağlamında maddi tazminata benzer bir uygulamanın yapıldığını da göstermektedir. Güncel uygulamada ise İsviçre Federal Mahkemesi doğrudan evliliğin taraflar üzerindeki etkisinin araştırılması ve buna göre karar verilmesi yönünde hareket ederek süreye dikkat etmekle birlikte, basit olarak beş yıldan az, on yıldan fazla gibi net kriterleri kullanma yönündeki içtihadını terk etmiştir⁴². Bu bağlamda evliliğin süresi ile bağlı olarak her evliliğin taraflar üzerindeki etkisi dikkate alınmakta, eşin evlilik sebebiyle kendi eski hayatından ne derece ayrıldığı ve artık eskisinden daha farklı bir hayatı olduğu incelenmektedir⁴³.

Evlilik içerisindeki görev dağılımı da ayrı bir kriter olarak destek yükümlülüğüne hükmedilmesi hususunda dikkate alınmaktadır⁴⁴. Evlilik içerisinde eşlerden birinin üstlenmiş olduğu görevler, kendi

³⁷ Gloor/Spycher, Kn.3.

³⁸ Gloor/Spycher, Kn. 3a; Jungo/Raveane, s.272.

³⁹ Büchler/Clausen, s.9; Jungo/Ravenae, s.274.; Gloor/Spycher, Kn.3b.

⁴⁰ BGE 115 II 6, s.9.; BGE 110 II 225, s. 226.; BGE 109 II 184, s.186.

⁴¹ Stoll, s.34.

⁴² Jungo/Raveane, s.302.

⁴³ BGE 147 III 249, s.256.; Jungo/Raveane, s.303.

⁴⁴ ZGB Art. 125, f. 2., b. 3.

profesyonel yaşamından uzak kalması sonucunu oluşturmuşsa, bu eşin evlilik sonrasında desteklenmesi gerekebilir⁴⁵. Zira evlilik eşin profesyonel hayatını olumsuz yönde etkilemiştir ve evlilik sonrası eski haline geri dönene kadar ona uygun bir destek verilmesi gerekir⁴⁶.

Bir diğer şartı ise eşlerin yaşı ve sağlık durumu oluşturur⁴⁷. İsviçre Federal Mahkemesi uygulamasında önceleri boşanma sırasında 45 yaşını doldurmuş ya da daha yaşlı olan eşlerin yeniden iş hayatına dönmeleri ya da bir eğitimi tamamlayarak ilk kez katılmaları mümkün görülmediğinden, bu şartlar altındaki eşlere süresiz destek sağlanması gerektiği kabul ediliyordu⁴⁸. Fakat bu uygulama önce 45 yaş yerine 50 yaşın dolmasının aranması⁴⁹ ile öncelikle yaş şartının artırılması yoluna gidilmiştir. Fakat zaman içerisinde İsviçre'deki eğitim imkanlarının çeşitlenmesi ve farklı yollarla yeniden iş hayatına giriş imkanlarının doğması, doğrudan belirli bir yaş kriterinin belirlenmesinden ziyade eşin herhangi bir şekilde yaşı ve sağlığı kapsamında iş hayatına katılımının mümkün olup olmadığının değerlendirilmesi şeklinde uygulanmaya başlamıştır⁵⁰. Yaş dikkate alınırken eşin emeklilik aylığına hak kazanıp kazanmayacağı, kazanabilecekse bunun hangi yaşta gerçekleşeceği de dikkate alınarak herhangi bir destek mevcut olduğu durumda boşanılan eşten destek alınmasına gerek olmadığı şeklinde de uygulama gerçekleştirilmiştir. Görüldüğü üzere uygulamada da öncelikle eşin kendi geçimini sağlaması temelinden hareket edilmekte, bunun mümkün olmadığı durumlarda desteğin gereği kabul edilmektedir.

Hukukumuz açısından da dikkate alınması gereken ve İsviçre hukukunda destek ihtiyacının tespitinde aranan bir diğer şart da evlilik sonrası boşanan eşin sahip olacağı malvarlığı değerleridir⁵¹. Burada özellikle mal rejiminin tasfiyesi sonucu eşin elde edeceği malvarlığı

⁴⁵ Jungo/Raveane, s.306.

⁴⁶ Jungo/Raveane, s.307.

⁴⁷ ZGB Art. 125, f. 2., b. 4.

⁴⁸ BGE 115 II 6, s.11.; BGE 114 II 9, s.11.

⁴⁹ BGE 137 II 102, s.109.

⁵⁰ BGE 147 III 308, s.320.

⁵¹ ZGB Art. 125, f. 2., b. 5.

değerleri, ilgili eşin desteğe ihtiyacı olup olmadığının tespitinde dikkate alınmaktadır⁵². Mal rejiminin tasfiyesi eşin belirli oranda bir ekonomik imkân kazanmasına zemin oluşturduğu durumda, bu imkanlar kapsamında kendi geçimini sağlaması gerektiği kabul edilmektedir.

Bir başka kriter olarak ise özellikle çocuklu eşlerin boşanması sonrası velayet kendisinde kalan eşin, çocuklarla ilgilenmesi sebebiyle harcaması gereken zaman dolayısıyla bir desteğe hak kazanması söz konusu olabilir⁵³. Burada önemli olan çocuklara yönelik bir desteğin sağlanmasından ziyade, çocuklarla ilgilenmek durumunda kalan eşin kendi geçimini sağlamaktan ne derece geri kalacağının tespitidir⁵⁴.

Nihai olarak ise eşin gelecekte elde edeceği miras gibi kazanımlar⁵⁵ ve eşin eğitimi kapsamında mesleki hayatta ne şekilde yer alabileceği⁵⁶ hususları da boşanma sonrası eşin desteklenmesi gerekip gerekmeyeceğinin tespitinde dikkat edilmesi gereken kriterler olarak düzenlenmiştir.

Görüldüğü üzere İsviçre kanun koyucusu eşlerin hayat şartlarını ve yaşamlarında evlilik dolayısıyla gerçekleşen değişiklikleri kapsamlı şekilde dikkate alan bir düzenleme yoluyla evlilik sonrası destek şeklinde bir nafakayı düzenlemiştir. Bu düzenlemeler gündelik hayatın gereksinimlerine ayak uydurmak amacıyla yapılmış olup⁵⁷, eski yoksulluk nafakası düzenlemesinden tamamen farklı bir usul izlemektedir. Zira detaylı olarak açıklanacağı üzere, eski İsviçre düzenlemesi bağlamında yoksulluk nafakası, evliliğin etkilerinden ziyade objektif bir yoksulluk halini engellemeyi amaç edinmekteydi⁵⁸. Ayrıca boşanma sonrası maddi tazminata ilişkin düzenlemenin de kanundan çıkartılarak nafaka ile birlikte bir bütün olarak düzenlenmesi, uygulamadaki olası karışıklıkların da ortadan kalkmasını

⁵² Jungo/Raveane, s.309.

⁵³ Jungo/Raveane, s.314.

⁵⁴ Jungo/Raveane, s.315.

⁵⁵ ZGB Art. 125, f. 2., b. 8.

⁵⁶ ZGB Art. 125, f. 2., b. 7.

⁵⁷ BBI 1996 I 1, s. 43.

⁵⁸ Steck, s.300.

amaçlamıştır⁵⁹. İsviçre'deki nafaka yükümlülüğüne ilişkin eski düzenlemeler ile yeni düzenlemeler arasındaki farkların daha iyi anlaşılabilmesi amacıyla 2000'de gerçekleştirilen boşanma hukuku revizyonu öncesi hükümler ve bu bağlamdaki uygulamanın anlaşılması gereklidir.

b. 2000 Yılı Boşanma Revizyonu Öncesi Evlilik Sonrası Nafaka Sorumluluğu

2000 yılında yürürlüğe giren boşanma hukuku revizyonu öncesinde, İsviçre boşanma sonrası nafaka düzenlemeleri, günümüzde Türk hukukunda hala yürürlükte olan yoksulluğa dayalı nafaka şeklindeydi. Boşanma sonrası yoksulluğa düşecek eşe, kusursuz dahi olsa diğer eşin belirli bir miktar ödeme yapmasına hükmediliyordu. Ayrıca eşlerden biri boşanmada kusursuz, diğeri kusurlu ise bu durumda kusurlu eşin maddi tazminat kalemi olarak diğer eşe evlilik içerisinde sunmuş olduğu desteği sürdürmesi ve bu yolla da maddi tazminat şeklinde bir nafakanın ödenmesi kararlaştırılıyordu. Fakat detaylıca açıklanacağı üzere bu ikili sistemin hukukumuzdaki uygulamadan en temel farkı, ikisinin birbirini tamamlayıcı olarak kabul edilmesiydi⁶⁰. Yoksulluk nafakası ancak tali olarak uygulanmakta, boşanma sonucu herhangi bir gelir elde edemeyen eşin yoksulluğa düşecek olması halinde desteklenmesi şeklinde uygulanmaktaydı. Her ne kadar İsviçre hukukundaki eski hükümler, Türk hukukunda günümüzde yürürlükte olan hükümlerle benzerlik taşısa da uygulamaları birbirinden ayrılmaktadır. Bu farkları tespit edebilmek adına öncelikle İsviçre hukukunda eski hükümlerin uygulandığı dönemde yoksulluk kavramının nasıl yorumlandığı açıklanacaktır.

i. Yoksulluk Kavramı

İsviçre Medeni Kanunu'nun mülga 152. maddesi, boşanma sonrası nafaka sisteminde, mülga 151. maddede düzenlenen ve evliliğin kendisine sağladığı menfaatlerin kaybından doğan zararın tazminini

⁵⁹ BBI 1996 I 1, s. 52.

⁶⁰ Steck, s.306.; Schwenzer, "Unterhaltsrechtliche Probleme nach Trennung und Scheidung", s.30.; BGE 105 III 50, s.54.

amaçlayan⁶¹ nafakanın aksine hakkaniyet temeline dayanan ve yoksulluğu ortadan kaldırmayı amaçlayan, tali bir nafaka türü öngörmekteydi. Bu nafaka yürü, evliliğin sona ermesinin ardından ortaya çıkan bir sosyal yardım niteliğini haizdi⁶². Hükmün lafzından da anlaşıldığı üzere, bu nafakanın temel şartları; nafaka talep eden eşin boşanmada "kusursuz" olması ve boşanma neticesinde "büyük yoksulluğa" düşecek olmasıdır⁶³.

Yoksulluk, bundan çok daha dar kapsamlı olup, nafaka alacaklısının kendi mütevazı geçimini sağlayamaması, yani asgari geçim düzeyinin altına düşmesi ve acil ihtiyaçlarını karşılayamaması durumunu ifade eder⁶⁴. Başka bir deyişle, yoksulluk, bir eşin kendi geliri veya malvarlığı ile en temel yaşam masraflarını dahi karşılayamaması halidir. İsviçre Federal Mahkemesi, bu kavramı tanımlarken, kişinin gerekli geçim araçlarından yoksun olması ve bu araçları kendi çalışmasıyla elde etme imkanının da bulunmamasını esas almıştır⁶⁵.

İsviçre Federal Mahkemesi uygulamasında "yoksulluk" durumunun tespitinde, İsviçre İcra ve İflas Kanunu'nun 93. maddesi uyarınca belirlenen "asgari geçim standardı" esas alınmıştır⁶⁶. Federal Mahkeme, bu standardın kullanılmasının, hâkimin geniş takdir yetkisine dayalı keyfi değerlendirmelerin önüne geçeceğini, hukuk güvenliğini ve eşit muameleyi sağlayacağını vurgulamıştır⁶⁷. Dolayısıyla, bir eşin mülga ZGB Art. 152 anlamında yoksul sayılıp sayılmayacağı, onun gelir ve malvarlığının, İcra ve İflas Kanunu uyarınca hesaplanan haczedilemez asgari geçim seviyesinin altında kalıp kalmadığına göre objektif olarak tespit edilmekteydi ve belirlenen

⁶¹ Egger, s.229.

⁶² BBI 1996 I 1, s. 23.

⁶³ Ingeborg Schwenzer, *FamKomm Kommentar zum Familienrecht, Scheidung, Band I: ZGB*, Hrsg. Roland Frankhauser/Sabine Aeschlimann/Andrea Büchler/Sandro Clausen/Myriam Grütter/Alexander Jungo, 4. Auflage, Stämpfli Verlag, Bern, 2022, Vorbemerkungen zu Art. 125-132 ZGB s.252.

⁶⁴ BGE 81 II 408.

⁶⁵ BGE 123 III 49.

⁶⁶ Steck, s.302.

⁶⁷ BGE 121 III 49, s.50.

bu bedelin %20 daha fazlasına kadar kazanan kimseler, yoksul olarak kabul edilmekteydi⁶⁸.

Yoksulluk nafakasının bir diğer kurucu unsuru, yoksulluğun "boşanma nedeniyle" ortaya çıkmış olmasıdır. Bu, yoksulluk durumu ile boşanma kararı arasında doğrudan bir illiyet bağının bulunması gerektiği anlamına gelir. Fakat her ne kadar doğrudan illiyet bağı aransa da Federal Mahkeme uygulamasında bu bağ daha geniş şekilde yorumlanmakta ve evlilik sonrasında düşülen her türlü yoksulluk durumunun, evliliğin sonucu olabileceği kabul edilmektedir. Öyle ki İsviçre Federal Mahkemesi bir kararında, evlenmeden önce yoksul olan ve evlilik süresince eşinin desteğiyle daha yüksek bir standarda kavuşan eş lehine, boşanma nedeniyle tekrar eski yoksulluk durumuna düşmesine rağmen yoksulluk nafakasına hükmedilebileceğini kabul edilmiştir⁶⁹. Mahkemeye göre, yoksulluğun bizzat evlilik tarafından yaratılmış olması değil, boşanmanın bir sonucu olarak tekrar da olsa ortaya çıkması yeterlidir⁷⁰. Görüldüğü üzere İsviçre Federal Mahkemesi uygulamasında yoksulluk nafakası tali olmakla birlikte yoksulluğun oluşacağı durumlarda geniş bir uygulama kapsamında hükmedilen bir destek niteliğini taşımaktaydı.

Bu noktada yoksulluk nafakasının maddi tazminat ile arasındaki bağ da İsviçre Federal Mahkemesi'nin uygulamasında yol göstericidir. Bu bağlamda özellikle maddi tazminat kalemlerinin neler olduğunun anlaşılması gerekir.

ii. Maddi Tazminat ile Bağlantısı

1. Tazminat Kapsamında "Beklenen Menfaat" Kavramı ve İçeriği

İsviçre Medeni Kanun'un mülga 151. maddesi, boşanma sonucu oluşan maddi ve manevi zararların tazminini amaçlayan düzenlemedir. Hükmün amaçlarından biri, boşanmada kusursuz veya en azından daha az kusurlu olan eşin, evliliğin devam etmesi halinde sahip olacağı

⁶⁸ BGE 118 II 99; BGE 114 II 304; BGE 123 III 49; Steck, s.299.

⁶⁹ BGE 81 II 408.

⁷⁰ BGE 81 II 408, s.409.

ekonomik durumu, evlilik sonrası da korumasını sağlamaktı⁷¹. Bu tazminatın hedefi, kusursuz eşi, boşanma olmasaydı içinde bulunacağı varsayımsal ekonomik konuma getirmektir⁷². Evlilik birliği içinde sürdürülen yaşam standardı, boşanma sonucu yaşanacak zararın somutlaştırılması açısından bir kriter teşkil ediyordu. Dolayısıyla, 151. madde kapsamındaki tazminatın üst sınırı, kusursuz eşin evlilik devam etseydi sahip olacağı yaşam standardıydı. İsviçre Federal Mahkeme uygulamasında da bu nafakanın amacı, "evlilik yaşam standardının korunması" olarak kabul edilmekteydi⁷³.

Maddi tazminat karakterli bu nafakanın talep edilebilmesi için öncelikli ve belirleyici şart, talep edenin boşanmada kusursuz veya en azından diğer eşe göre bariz şekilde daha az kusurlu olmasıydı. İkinci olarak, kusursuz eşin boşanma nedeniyle bir "zarara" (Schaden) uğramış olması gerekirdi. Boşanma nedeniyle evliliğin sağladığı ekonomik menfaatlerin kaybedilmesi de bu bağlamda bir zarar olarak kabul ediliyordu. Tazminatın kapsamı, yalnızca mevcut geçim standardının kaybını değil, aynı zamanda evlilik devam etseydi elde edilmesi beklenen miras veya mal rejiminden doğan beklenen kaybını da içermekteydi⁷⁴.

Maddi tazminat kalemi olarak evlilik içerisindeki yaşam standartlarının kabul edilmesi, yoksulluk nafakasının tespitinde de önemli bir rol oynamıştır. Bu bağlamda yoksulluk nafakasının taliliği de aslında boşanma sonucu maddi tazminata verilen anlamla bağlantılı olarak incelenmelidir.

2. Yoksulluk Nafakasının Tazminat Sonrası Durum Kapsamında Değerlendirilmesi

İsviçre Medeni Kanunu'nun mülga 152. maddesinde düzenlenen yoksulluk nafakası, 151. maddeye göre "tali" (subsidiär) bir nitelik

⁷¹ Lienert, s.45.; Steck, s.285

⁷² Schwenger, "Unterhaltsrechtliche Probleme nach Trennung und Scheidung", s.34.

⁷³ BGE 108 II 81, s.82.

⁷⁴ Steck, s.289.

taşıymaktaydı⁷⁵. Buna göre, kusursuz eşin nafaka talebi öncelikle 151. maddeye göre değerlendirilirdi. Eğer mülga 151. maddeye dayalı olarak hesaplanan bu tazminat nafakası, kusursuz eşin "yoksulluğa" düşmesini engellemeye yetiyorsa, yani onun asgari geçim standardını karşılıyorsa, mülga 152. madde kapsamında yeniden bir nafakaya hükmedilmezdi⁷⁶. Zira bir yoksulluk durumu oluşmazdı.

Ancak, Art. 151'e dayalı talebin sonuçsuz kalması veya bu madde uyarınca hesaplanan miktarın kusursuz eşin asgari geçimini dahi karşılayamaması durumunda, Art. 152 düzenlemesi bir güvenlik unsuru olarak görevi görürdü. Bu nedenle, Art. 152'nin amacı Art. 151 gibi evlilik standardını korumak değil, kusursuz eşin asgari düzeyde de olsa geçimini temin ederek en acil ihtiyaçlarını karşılamaktır⁷⁷. İsviçre Federal Mahkemesi'nin daha önce de incelemiş olduğumuz kararında da vurguladığı üzere, yoksulluğa düşecek eş evlenmeden önce de yoksul olsa dahi, bu durum "boşanma nedeniyle yoksulluk" olarak kabul edilir ve Art. 152 uyarınca asgari geçim düzeyinde bir nafakaya hak kazanır⁷⁸.

Görüldüğü üzere yoksulluk nafakası mehz İsviçre hukukunda da kural olarak yalnızca yoksulluğu engellemeyi amaçlayan ve maddi tazminat ile yoksulluk ortadan kalkmadığı durumlarda gündeme gelen bir nafaka türüdür. Hukukumuzda güncel uygulama bu yönde olmasa dahi, TMK düzenlemeleri yoksulluk nafakasının tali olarak uygulanması açısından uygun düzenlemelerdir. Bu bağlamda mehz hukuktaki mülga ZGB Art. 151 ve Art. 152 düzenlemeleri ile bu düzenlemelerin uygulaması, hukukumuz açısından da yol gösterici olmalıdır. Bu bağlamda mehz hukukta nafakanın süresi ve miktarının tespitine ilişkin uygulamanın da incelenmesi gerekir.

⁷⁵ Steck, s.306.; Schwenzer, "Unterhaltsrechtliche Probleme nach Trennung und Scheidung", s.30.; BGE 105 III 50, s.54.; BGE 108 II 81, s.83.

⁷⁶ BGE 105 III 50, s.54.; BGE 108 II 81, s.83.

⁷⁷ BBI 1996 I 1, s.18.

⁷⁸ BGE 115 II 6.

iii. Süre ve Miktar Hususu

İsviçre hukukunda gerçekleştirilen 2000 yılı revizyonu öncesinde, nafakanın süresi konusunda katı ve yeknesak bir kural mevcut değildi. Gerek maddi tazminat gerekse yoksulluk nafakası düzenlemeleri, nafakanın belirli bir süreyle sınırlandırılıp sınırlandırılmayacağı veya süresiz olup olmayacağı konularını temelde hâkimin geniş takdir yetkisine bırakıyordu⁷⁹. Hâkim bu takdir yetkisini kullanırken, her iki hükmün farklı amaçlarını ve somut olayın tüm koşullarını hakkaniyete uygun olarak değerlendirmekle yükümlüdü.

İsviçre Medeni Kanunu'nun mülga Art. 151 hükmü bağlamında belirlenen tazminat, süresiz bir irat şeklinde de kararlařtırılabilmekteydi⁸⁰. Ancak, İsviçre Federal Mahkemesi uygulamasında bu kuralın mutlak olmadığı ve belirli durumlarda maddi tazminatın süreyle sınırlandırılmasının mümkün ve hatta gerekli olduğu kabul edilmekteydi⁸¹. Sürenin belirlenmesindeki temel kriteri ise uğranılan zararın niteliği ve kalıcılığıydı. İsviçre Federal Mahkemesi bir kararında, evlilik içerisinde uzun süreli bir ev hanımlığı yapan eşin, ev işleri ve çocuk bakımı nedeniyle kendi mesleki kariyerinden feragat ettiğini ve bu durum kalıcı bir zarara yol açtığını kabul etmiřtir⁸². Mahkeme, bu tür uzun evliliklerde, boşanma anında özellikle 45 yaşlarına gelmiş olan bir ev hanımından, tekrar tam zamanlı bir işe dönmesinin makul olarak beklenemeyeceğini kabul etmektedir⁸³. Bu durumda, evliliğin sağladığı desteğin kaybı kalıcı olduğundan, Art. 151'e dayalı maddi tazminat da kural olarak süresiz veya en azından emeklilik yaşına kadar bağlanması gerekli olarak kabul edilirdi.

Buna karşılık, İsviçre Federal Mahkemesi uygulamasında evliliğin süresinin Art. 151 kapsamındaki tazminat şeklindeki destek süresini sınırlamak için "esaslı bir kriter" olduğunu da kabul etmiřtir⁸⁴.

⁷⁹ BGE 115 II 6, s. 8; BGE 81 II 408, s. 410.; Egger, s.276.

⁸⁰ Egger Kommentar, N 12.

⁸¹ BGE 108 II 81, s. 83; BGE 97 II 7, s. 9.

⁸² BGE 109 II 286, s. 289.

⁸³ BGE 109 II 286, s. 289-290.

⁸⁴ BGE 108 II 81, s. 83.

Özellikle "kısa süreli evliliklerde", Art. 151'e dayalı tazminatın süresiz olması kabul edilmemiştir⁸⁵. İsviçre Federal Mahkemesi bir kararında, yaklaşık 4,5 yıl sürmüş çocuksuz bir evliliği "kısa evlilik" olarak nitelendirmiş ve bu durumda kusursuz eşe, kaybettiği evlilik standardı için değil, sadece mesleki hayata yeniden entegre olabilmesi için gerekli olan bir "geçiş süresi" boyunca, sınırlı bir tazminat ödenmesine karar vermiştir⁸⁶. Zira yine İsviçre Federal Mahkemesi uygulamasında, kısa süreli evliliklerde, evlilik standardının kalıcı bir kazanılmış hakka dönüştüğü kabul edilmemiştir

İsviçre Medeni Kanunu'nun mülga Art. 152 hükmü bağlamında tesis edilen yoksulluk nafakasının süresi de tamamen hâkimin takdirine bırakılmıştır⁸⁷. Mahkeme, Art. 152'nin amacının kusursuz eş i ömür boyu güvence altına almak olmadığını, boşanma sonrası yeni duruma uyum sağlaması için bir "geçiş yardımı" sağlamak olabileceğini vurgulamıştır⁸⁸. Burada eş in sağlayacağı desteğin miktarı ise yine hukukumuzda olduğu gibi nafaka yükümlüsü eş in ödeme gücü ile orantılı olmalıydı⁸⁹.

Yoksulluk kavramının bu teorik tanımının uygulamada nasıl somutlaştırılacağı, özellikle de hâkimin takdir yetkisinin sınırları bakımından önem arz etmekteydi. Öğreti ve İsviçre Federal Mahkemesi uygulaması, yoksulluk sınırının belirlenmesinde, İsviçre İcra ve İflas Kanunu (SchKG) Art. 93 uyarınca belirlenen asgari geçim standardının temel alınması gerektiğini savunmaktaydı⁹⁰.

Görüldüğü üzere süre bakımından İsviçre uygulamasında süresizliğin önünde bir engel bulunmamakla birlikte, uygulama temel olarak hâkimin takdir yetkisi bağlamında ve evlilik ile orantılı olarak nafaka ödenecek sürenin tespit edilmesi şeklindedir. Miktar bakımından ise İsviçre Federal Mahkemesi yoksulluk nafakasının, bir kimsenin haczi kabil geliri olduğu cihette alamayacağı bir nafaka geliri olarak kabul

⁸⁵ BGE 109 II 184, s. 186.

⁸⁶ BGE 109 II 184, s. 186-187.

⁸⁷ BGE 81 II 408, s. 410.

⁸⁸ BGE 115 II 6, s.13.

⁸⁹ Steck, s.312.

⁹⁰ BGE 98 Ia 340.; BGE 95 II 289.; BGE 93 II 287; Steck, s.308.

etmiştir. Yani İsviçre İcra ve İflas Kanunu’nun 93. maddesine göre geliri ailesini veya kendisini geçindirmeye yetmediği sürece yoksul kabul edilecektir. Nafaka miktarı da haczi kabil gelir sınırının %20 fazlası olarak uygulanmaktadır. Tüm bu açık uygulamaya rağmen İsviçre hukukunda yoksulluk nafakasına hükmedilmesi gereken durumların tali olması ve yoksulluğun objektif kriterlerle tespit edilmesi hususları, Türk hukukundaki uygulamadan ayrılmaktadır. Bu noktada aradaki farklılıkların anlaşılabilmesi amacıyla Türk hukukundaki boşanma sonrası yoksulluk nafakası düzenlemelerinin incelenmesi gereklidir.

III. Türk Hukukunda Boşanma Sonrası Yoksulluk Nafakası Yükümlülüğü

Günümüzde Türk hukukunda yürürlükte olan yoksulluk nafakası başlıklı TMK m. 175 düzenlemesi, temelde İsviçre hukukunda yürürlükten kaldırılan mülga ZGB Art. 152 düzenlemesinin bir tercümesi niteliğindedir. İlgili hükmün tercümesi hatırlandığında, tıpkı TMK m. 175 düzenlemesinde olduğu gibi boşanma sonrası yoksulluğa düşecek eşin, diğer eşten geçimi için mali gücü oranında bir nafaka isteyebileceğini düzenlemiştir. Her iki düzenlemede de nafaka yükümlüsü olacak eşin boşanmada kusuru olmasa dahi bu sorumlulukla yzleşebileceği vurgulanmıştır.

Eski İsviçre düzenlemesi ile günümüzde yürürlükte olan Türk hukukundaki yoksulluk nafakası düzenlemesi, temelde yoksulluğun niteliği bakımından bir farklılık barındırmaktadır. İsviçre düzenlemesinde yoksulluğun büyük bir yoksulluk olması gerektiği açıkça ifade edilmişken, bu husus Federal Mahkeme uygulamasına da detaylıca incelemiş olduğumuz “Existenzminimum” kavramı ile yansımıştır. Öte yandan İsviçre’deki bugün yürürlükte olmayan düzenleme süreye ilişkin herhangi bir referans içermemekle birlikte, TMK m. 175 düzenlemesi ek bir fıkra ile nafakanın süresiz de talep edilebileceğini açıkça ifade etmiştir.

Gerek büyük yoksulluk şartının Türk hukukunda mevcut olmaması, gerekse de süresizliğe ilişkin farklılık, Türk kanun koyucunun zaman içerisinde ortaya çıkan ihtiyaçları gidermek amacıyla hükme getirdiği değişikliklerdir. TMK m. 175 düzenlemesinden önce

yürürlükte olan 743 sayılı Türk Kanunu Medenisi'nin m. 144 hükmünü karşılamaktaydı. İlgili hükümde 1988 yılına kadar yoksulluk nafakasının en fazla bir yıl süre ile verilebileceği düzenlenmişti. Hatta Türk hukukundaki yoksulluk nafakasının bir yıl ile sınırlandırılmış olması, İslam hukukundan gelen iddet nafakası ile bağlantısı üzerinden yorumlanarak Türk hukukunun İslam hukukundan kopmadığı şeklinde eleştirilmesine de yol açmıştır⁹¹. Özellikle bir yıllla sınırlanan nafakanın hakkaniyetsiz ve adaletsiz sonuçlara yol açması sebebiyle 1988 yılında Kanun Koyucu bir yıl süreyle sınırlı olan yoksulluk nafakasına süresiz de hükmedilebileceğini düzenlemiştir.

Görüldüğü üzere Türk hukukundaki düzenlemenin, İsviçre hukukundaki mehzından ayrıldığı hususlar, zaman içerisinde uygulama yoluyla fark edilen ihtiyaçların giderimi amacıyla gerçekleşmiştir. Günümüzde de Türk hukukunda nafakanın miktarına ve süresine ilişkin, mehz hukuktaki Türk hukuku düzenlemelerine benzer hükümlerin uygulamasından ayrılan bir yöntem tercih edilmektedir. Bu bağlamda öncelikle Türk hukukunda nafaka miktarının ve süresinin tespitinde dikkate alınan hususlar incelenmelidir.

a. Nafaka Miktarının Tespiti

Türk hukukundaki güncel nafaka düzenlemesi incelendiğinde, yoksulluk hususunun yoruma açık olduğu açıkça görülmektedir. Kanun koyucu nafakanın şartı olarak yoksulluğu koşmuş, fakat yoksulluğun nasıl tespit edileceğine ilişkin bir yöntem göstermeyerek tespiti yoruma açık hale getirmiştir.

Yoksulluğun ne olduğu anlaşılmadan önce, nafakanın neden sağlanması gerektiği tespit edilmelidir. Zira nafakanın kelime anlamı, aslında konunun açıklığa kavuşması açısından yol göstericidir. Daha önce de ifade edildiği üzere, sözlük anlamına göre nafaka, *geçinmek için gerekli olan şeylerin bütünü*, *geçimlik*dir. Yoksulluk nafakası da temel olarak olarak, geçimini sağlayamayacak kimseye temin edilmeli ve

⁹¹ Ruth A. Miller (Elif Kaplan tercümesi), "Türkiye'deki İsviçre Medeni Kanununun Osmanlı ve İslami Altyapısı", *Türk Hukuk Tarihi Araştırmaları*, S:27, Y:2019, 5-33, s.24.

geçimini sağlaması esas olmalıdır. Dolayısıyla da nafakasını sağlayamayacak şekilde yoksul olan kimsenin nasıl tespit edileceği anlaşılmalıdır. Bu hususun tespiti ise yoksulluktan ne anlaşılması gerektiği ile mümkündür.

i. Yoksulluk Kavramının Yorumlanması

Yoksulluk, *“yoksul olma durumu, fakirlik, fukaralık, beş parasızlık, yokluk, yoksuzluk, varyiyetsizlik, sefillik, sefalet, fakr, meskenet”*⁹² gibi, yokluk durumunu gösteren ve benzer anlama gelen birçok kelime ile birlikte tanımlanmıştır. Temel olarak yokluk durumunu ifade ettiği açık olmakla birlikte net bir tespitini yapmak her zaman mümkün olmaz⁹³. Fakat İsviçre uygulaması da dikkate alındığında, kişinin geçimini sağlaması beklenemez halde olması olarak ifade edilmesi mümkündür.

Öğretide yoksulluğa ilişkin çeşitli tanımlamalar yapılmıştır. Bir tanıma göre yoksul olma durumu *“çalışması veya servet vaziyeti sayesinde, hayatı müddetince nafakasını temin edecek durumda olmayan”* olarak tanımlanmıştır⁹⁴. Benzer şekilde başka bir tanım ise *“kişinin kendi mal varlığıyla veya onun geliriyle yahut çalışmasıyla geçimini karşılayamaması halinde”* yoksulluğun gündeme geleceği açıklanmıştır⁹⁵. Bir başka tanım ise yine benzer doğrultuda *“barınma, geçimini temin etme konusunda çaresiz”* durumda olma olarak tanımlanmıştır⁹⁶.

Uygulamada Yargıtay *“yeme, giyinme, barınma, sağlık, ulaşım, kültür gibi bireyin maddi varlığını geliştirmek için zorunlu ve gerekli görülen harcamaları karşılayacak düzeyde geliri olmayanların”* yoksul durumda olduğunu kabul etmektedir⁹⁷. Görüldüğü üzere gerek yargı uygulaması

⁹² Yoksulluk, sozluk.tdk.gov.tr

⁹³ Elce Tutar, Mukayeseli Hukuktaki Gelişmeler Işığında Yoksulluk Nafakası, Seçkin Kitabevi, Ankara, 2025, s.119.

⁹⁴ Ferit H. Saymen / Halid K. Elbir, Türk Medeni Hukuku Cilt III, Aile Hukuku, Hak Kitabevi, İstanbul, 1957, s. 280.

⁹⁵ Öztan, s.829.

⁹⁶ Ahmet Kılıçoğlu, Aile Hukuku, 8. Baskı, Turhan Kitabevi, Ankara, 2025, s.168.

⁹⁷ Yargıtay HGK, E. 1998/2-656, K. 1998/688, T. 07.10.1998 (www.legalbank.net).

gerekse de öğreti, kişinin kendi geçimini sağlayamayacağı durumda kalmasını, yoksulluk durumu olarak kabul etmektedir.

Ne var ki bu yoksulluğun tespitine ilişkin net bir tanım ya da denetim yöntemi mevcut değildir. İsviçre uygulamasında İcra İflas Kanunu üzerinden değerlendirmeler yapılmakla birlikte, Yargıtay uygulaması olay temelli olarak yoksulluğun değerlendirilmesini ve tarafların sosyoekonomik durumları dikkate alınarak bir sonuca varılmasını önermektedir⁹⁸. Fakat bu uygulama, yoksulluk nafakasının temel olarak yoksulluğu ortadan kaldırmaya yönelik amacıyla çalışmaktadır. Zira temel kriter yoksulluk olması gerekirken, tarafların sosyoekonomik durumu dikkate alınmakla evlilik sırasındaki yaşam standartları da dikkate alınmış olmaktadır. Evlilik birliği, eşlerin hayatına kapsamlı bir etki eder. Bunun içerisinde tarafların içerisinde bulundukları sosyoekonomik şartların değişimi de vardır. Dolayısıyla bu uygulamanın tercihi, aslında evlilik birliği ile sağlanan standartların da dikkate alınması anlamını taşır. Fakat evlilik içerisinde temin edilen şartlar, ancak maddi tazminat kalemi olarak gündeme gelebilecektir⁹⁹. Yargıtay Hukuk Genel Kurulu da bir kararında¹⁰⁰ TMK m. 186 kapsamında evlilik içerisinde eşlerin birbirine destek olacağını ve evliliğin kusurlu şekilde sonlandırılması halinde bu desteğin kaybının bir maddi zarar olarak tazmin edilmesi gerektiğini kabul etmiştir.

Aslında mehz hukuk bağlamında açıklamış olduğumuz üzere, hukukumuzda da yoksulluk nafakasına hükmedilmesi için yalnızca evlilik sonrası eşlerden birinin objektif olarak yoksul bir durum içerisine düşüp düşmeyeceğinin değerlendirilmesi gereklidir. Bu tespit için de geçimini sağlama ihtimali olmadığı düşünülen eşin, mevcut çocuk ya da işe/aileye yakınlık gibi kriterlerle yaşayacağı yerin tespit edilmesi ve bu yerde yaşayacak bir kimsenin yine Yargıtay uygulamasında olduğu gibi *yeme, giyinme, barınma, sağlık, ulaşım, kültür gibi bireyin maddi varlığını geliştirmek için zorunlu ve gerekli görülen harcamaları en düşük seviyede yapması* halinde bunları karşılaması için elde etmesi gereken gelir

⁹⁸ Yargıtay 2. HD, E. 2024/7162, K. 2025/3285, T. 7.4.2025 (www.lexpera.com.tr)

⁹⁹ Cansu Kaya Kızılırmak, Boşanmada Maddi ve Manevi Tazminat, On İki Levha Yayınları, İstanbul, 2021, s.89.

¹⁰⁰ Yargıtay HGK., E. 2005/72 K. 2005/74 T. 16.2.2005 (www.lexpera.com.tr).

belirlenmelidir. Bu tespit açısından TÜİK gibi araştırma kuruluşları tarafından tespit edilen yoksulluk ve yaşam koşulları istatistikleri ve yoksulluk sınırı gibi objektif değerler dikkate alınmalıdır. Öte yandan bu miktarların tespiti de tek başına yeterli değildir. Zira boşanma sonucu ileri sürülen tek talep yoksulluk nafakası değildir. Maddi tazminat ve daha da önemlisi mal rejiminin tasfiyesi de eşler için kazanımlar oluşturmaktadır. Dolayısıyla yoksulluk nafakasının tıpkı mehzat İsviçre hukukundaki gibi tali olarak değerlendirilmesi, tüm bu taleplerin sonuçlarına rağmen eş yine de yoksulluktan çıkamayacağı durumda, ancak bu taleplerin ulaşacağı kazançların tamamlanması ile tespit edilmesi gereklidir. Yani yoksulluk nafakası gerçekten de maddi tazminat ve mal rejiminin tasfiyesi ile aynı anda talep edilebilecektir. Fakat temel amacı ek bir imkân sağlamaktan ziyade, bu taleplerin dahi yoksulluğu ortadan kaldıramayacak durumda olmasını bertaraf etme olmalı ve gerçekten de yoksulluğu engellemeyi amaçlar bir nitelik taşımalıdır. Aksi takdirde bir boşanma sonucunda hem maddi tazminat hem yoksulluk nafakası ve hem de mal rejiminin tasfiyesi yoluyla hem bir zenginleşme sağlanmış hem de *bir koyundan üç post elde edilmiş*¹⁰¹ olur ki bu da günümüzdeki birçok tartışmanın temel sebebidir.

ii. Nafaka Yükümlüsünün Ödeme Gücü ile Arasındaki Bağ

TMK m. 175 bağlamında tespit edilecek nafaka miktarı bakımından, nafaka yükümlüsünün ödeme kudreti olduğu müddetçe talep edilebilecektir. Bu husus hükmün ilk fıkrasındaki *“diğer taraftan mali gücü oranında”* ifadesinin sonucudur. Dolayısıyla tespit edilecek nafaka miktarı için, yükümlünün mali gücü önem arz eder.

Nitekim uygulamada nafakanın miktarının takdirinde nafaka yükümlüsünün ödeme gücünden ziyade, ödeyebileceği miktar temelli bir değerlendirme yapılmaktadır¹⁰². Ne var ki Yargıtay uygulaması, miktarın tespitinde bu hususu, nafaka yükümlüsünün ödeyeceği miktarı tespit için gelir temelli bir model gibi kullanmaktadır. Nafaka

¹⁰¹ Bilgehan Çetiner, “Boşanmada Nafaka ve Tazminat İlişkisi”, *Aile Hukukundaki Hak İhlallerinin Tespiti ve Çözüm Önerileri Çalıştayı*, Ed. Akın Ünal / Arif Kalkan, Adalet Yayınevi, Ankara, 2019, 99-103, s.102.

¹⁰² Tutar, s.145.

alacaklısının yoksulluk durumu olmayacak şekilde geliri olsa dahi, nafaka yükümlüsü daha yüksek gelire sahip olduğu durumda nafakanın yükseltilmesi bile Yargıtay tarafından uygun görülmektedir¹⁰³. Fakat bu uygulama da kanun hükmünün uygulamasına getirilen bir genişletmenin sonucudur. Zira bu hükümden anlaşılması gereken aslında ödeme gücünün varlığı olmalıdır. Yani nafaka yükümlüsü, nafaka alacaklısını yoksulluktan kurtaracak bir ödemeyi yapma gücünü haiz ise ve bu yoksulluğu sonuçlandıracak bir ödeme ile yükümlü tutulmalıdır.

Özetle nafaka yükümlüsünün mali gücü aslında nafaka alacaklısı olan kimseyi yoksulluktan kurtaracak miktar tespit edildikten sonra bu miktarın ödenmesine yönelik olarak gerekli ücreti ödeme imkanını haiz olması olarak yorumlanmalıdır. Özellikle nafaka yükümlüsü ilgili ödemeyi gerçekleştirdiği takdirde kendisi yoksulluğa düşecek durumdaysa artık bir mali güçten ve bununla bağlantılı olarak yoksulluk nafakasının ödenmesinden bahsedilmemelidir. Benzer şekilde nafaka yükümlüsünün ekonomik durumu ne kadar iyi olursa olsun, bu sadece nafaka alacaklısı eşi yoksulluktan kurtarmakla sınırlı olarak bir bedeli ödemek durumunda kalacağı anlamına gelmelidir. Kaldı ki özellikle yoksulluk nafakasının maddi tazminatın ve mal rejiminin tasfiyesi sonrası elde edilecek gelirlerin yanında tali nitelikte olduğu yine mehzaz hukukta olduğu gibi kabul edildiği takdirde, ekonomik olarak yüksek gelir elde edilen evlilik birliğinin tasfiyesi halinde yoksulluk nafakasına hükmedilmesine de genellikle gerek kalmayacaktır.

¹⁰³ Yargıtay 2.HD., E. 2024/3264, K. 2024/6210, T. 19.9.2024 (www.lexpera.com.tr): Karara konu olayda nafaka alacaklısının aylık geliri yaklaşık 210.000 TL olarak hesaplanmış, nafaka yükümlüsünün geliri ise yaklaşık aylık 1 milyon TL olarak hesaplanmıştır. Her iki tarafın da yoksul olmadığı açık olmasına rağmen nafaka alacaklısının, nafaka bedelinin yükseltilmesi yönündeki talebi, Yargıtay tarafından kabul edilmiştir. Halbuki yoksulluk durumunun sonlanması sebebiyle “yoksulluk” nafakasının sonlandırılması gerekirdi.

b. Nafaka Süresinin Tespiti

Yoksulluk nafakasına ilişkin belki de uygulamada ve öğretide en çok tartışılan husus, nafakanın kural olarak süresiz olduğuna ilişkin yorumdan doğmaktadır. Öğretide bu görüşteki yazarlar özellikle yoksulluk durumunun sona ermesi halinde nafakanın sonlanmasına ilişkin TMK m. 176 f. 3 hükmünde yola çıkarak, nafakanın kural olarak süresiz olduğu ve fakat şartları ortadan kalktığı takdirde nafakanın da sona ereceğini ifade etmektedirler¹⁰⁴.

Nafakanın süresizliğine ilişkin TMK m. 175 f. 2 düzenlemesi açık olarak yoksulluk nafakasına süresiz olarak da hükmedilebileceğini düzenlemiştir. Ne var ki bu düzenleme özellikle 1988 öncesi yoksulluk nafakasına en fazla 1 yıl süre ile hükmedilebileceği yönündeki düzenlemenin oluşturduğu adaletsizlikleri gidermek amacıyla gerçekleştirilmiştir. Gerçekten de hakkaniyet gereği bazı evliliklerin sona ermesi, eşlerden birinin yeniden profesyonel hayata giremeyeceği ve aynı şekilde kendi geçimini sağlayamayacağı bir durum oluşmasıyla sonuçlanabilir. Elbette ki TMK m. 175 hükmü böyle durumlarda süresiz olarak yoksulluk nafakasına hükmedilmesine imkân tanımaktadır. Fakat bu imkân aynı zamanda yoksulluk nafakasını suistimale açık hale getirmektedir. Zira özellikle bazı durumlarda, hukuka uygun olmasa dahi, yoksulluk nafakasına güvenerek nafaka alacaklısı eşin kayıt dışı çalışması ya da evli gibi yaşayarak geçimini sağlaması söz konusu olmaktadır. Özellikle evli gibi yaşama yine TMK m. 176 bağlamında nafakanın sona erdirilmesi sebeplerinden biridir. Ne var ki bu hükme güvenerek nafakanın kural olarak süresiz tespit edilmesi, nafaka yükümlüsü eş adeta eski eşinin hayatını takibe bağımlı bir duruma düşürmektedir.

Bu noktada özellikle güncel ZGB düzenlemesindeki kriterler gibi kriterler, Türk hukukunda da uygulama alanı bulabilir¹⁰⁵. Zira nafakanın

¹⁰⁴ Hüseyin Hatemi, *Aile Hukuku*, 10. Baskı, On İki Levha Yayınları, İstanbul, 2023, s.140.; Kılıçoğlu, s.170.

¹⁰⁵ Kürşad Yağcı, “Yoksulluk Nafakasında Süresizlik Sorunu”, *İstanbul Hukuk Mecmuası*, C:76, S:1, 2018, 323-358, s.347.; Seda Baş / Nisa Özcan, “Yoksulluk Nafakasında Süre Sorununun Anayasal ve Medeni Hukuk Boyutuyla

miktarının nasıl tespit edileceği hususunda yoksulluk kriteri bir öncül olabileceken, süreye ilişkin bir kriter gerçekten de kanun hükmünde düzenlenmemiştir. Fakat süresiz olarak da hükmedilebileceği şeklindeki düzenlemenin, kural olarak süresiz nafakanın kabul edilmesi yönünde yorumlanması, evlilik içerisi yükümlülükler açısından sonlandırılan aile birliğinin, ekonomik olarak sürdürülmesi sonucunu oluşturur. Nitekim Yargıtay Hukuk Genel Kurulu da boşanma sonrasında sadece aile birliğinin değil, taraflar arasındaki ekonomik bağların da boşanma ile sonuçlandırılması gerektiğini açıkça ifade etmiştir¹⁰⁶. Bu sebeple de evlilik sonrası yoksulluğa düşecek eşin ne gibi bir süre sonra yeniden kendi geçimini sağlar şekle gelebileceği ve bu yolla yoksulluktan çıkabileceğinin öncelikli olarak tespit edilmesi gerekmektedir. Sakarya Bölge Adliye Mahkemesi'nin bazı kararlarında sürenin tespiti amacıyla İsviçre ZGB Art. 125 hükmünde de dikkate alınan evliliğin süresine bağlı yapılan hesap sonucu yoksulluk nafakasına hükmedilmiştir¹⁰⁷. Hatta mahkeme bu yolla süreyi tespit ettikten sonra TMK m. 176 hükmüne dayanarak nafakanın irat ya da götürü olarak ödenmesinde

Tartışılması ve Bir Öneri Olarak Boşanma Tazminatı", *Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Y:2022, C:4, S:1, 328-383, s.342.

¹⁰⁶ Yargıtay HGK, E. 2006/69, K. 2006/117, T. 29.03.2006 (www.lexpera.com.tr): *"Dava dilekçesinde ve aşamalarda davacı kadın, boşanma sonucunda yoksulluğa düşeceği konusunda beyanda bulunmuş; davacı vekili, yoksulluk nafakasının toptan ödenmesine karar verilmesini istemiştir. Davacının gelir durumu, yaşı, bedeni ve fikri kabiliyeti ile evlenme ihtimalinin az olması, öte yandan davalı kocanın ödeme gücü değerlendirildiğinde, somut olayın özelliği itibarıyla boşanan eşler arasında mali ilişkinin uzamasının sakıncalı olduğu sonucuna varılmıştır. Hal böyle olunca, Yerel Mahkemece yoksulluk nafakasının toptan ödenmesine karar verilmesi usul ve yasaya uygundur. Bu nedenle direnme kararı onanmalıdır."*

¹⁰⁷ Sakarya BAM 2.HD, E. 2019/1242, K. 2020/332, T. 6.4.2020.; *"Ancak, evlilik süresine göre yoksulluk nafakasına süresiz olarak hükmedilmesi yerinde görülmediğinden, bu konudaki istinaf başvurusunun kısmen kabulü ile mahkeme kararının bu kısmının kaldırılmasına, yeniden hüküm kurulmasına karar verilmiştir. Bu kapsamda, yoksulluk nafakası miktarı olarak, tarafların sosyal ve ekonomik durumu, evlilik süresi, paranın satın alma ve erkeğin ödeme gücü gözetilerek TMK.nun 4 ve 176/1. maddeleri uyarınca 2 yıllık bir sürenin karşılığı olarak aylık 250 TL den hesaplanan toplam 6.000 TL yoksulluk nafakasının irat yerine toptan ödenmesine karar verilmiştir."*

hâkimin takdir yetkisinden yola çıkmış ve götürü olarak nafakanın ödenmesine hükmetmiştir.

Yargıtay 2. Hukuk Dairesi de özellikle 2024 yılı sonrasında vermiş olduğu bazı kararlarında benzer bir yöntem izleyerek yoksulluk nafakasının süresizliğinden ziyade, götürü şekilde ödenmesine karar vermekte ve burada da dayanağını taraflar arasındaki aile birliğinin ekonomik açısından da sonlandırılmasında bulmaktadır¹⁰⁸. Yargıtay'ın bu uygulaması isabetli olmakla birlikte, gerekçe olarak TMK m. 175 hükmünden ziyade m. 176 hükmünden hareketle bu sonuca varması, teknik hukuk bağlamında eksik bir gerekçelendirme oluşturmuştur. Gerçekten de süreye ilişkin hâkimin takdir yetkisinin bulunduğunun kabulü ve bunun kararlara da yansımaları, hukuk tekniği açısından daha isabetli bir sonuç oluşturacaktır. Zira TMK m. 176 hükmü, boşanma sonucu yoksulluk nafakasının ve tazminatların ödenme yöntemine ilişkindir. Süre ise somut olarak TMK m. 175 içerisinde ucu açık olarak

¹⁰⁸ Yargıtay 2. HD., E. 2024/3714., K. 2025/66., T. 13.1.2025 (www.lexpera.com.tr): *“Bořanan eř yararına yoksulluk nafakasına hükmedebilmek için, nafaka talep eden eřin boşanma yüzünden yoksulluğa dūřecek olması gerekir (4721 sayılı Türk Medeni Kanunu md. 175). Aynı Kanunun 176 ncı maddesinin birinci fıkrasında, yoksulluk nafakasının toptan veya durumun gereklerine göre irat biçiminde ödenmesine karar verilebileceği öngörölmüştür. Yoksulluk nafakasının toptan ya da irat biçiminde ödenebilmesine karar verilebilmesi için, tarafların ekonomik ve sosyal durumları ile ödeme gücünün göz önünde bulundurulması gerektiği açıktır. Yoksulluk nafakasının kadın yararına irat şeklinde ödenmesine hükmedilmesi tarafların ekonomik sosyal durumu ile evlilik süresi, yaşları, yeniden evlenme şansları, ortak çocuklarının olmayışı dikkate alındığında Kanunun amacına uygun değildir. O halde 4721 sayılı Kanun'un 176 ncı maddesinin birinci fıkrası nazara alınarak, hakimın takdir yetkisi çerçevesinde tarafların ekonomik ve sosyal durumlarına uygun olarak yoksulluk nafakası yönünden bir defaya mahsus olmak üzere “toptan ödeme” kararı verilmesi hususu da tartışılıp değerlendirilerek buna göre yoksulluk nafakasına hükmedilmesi gerekirken, eksik inceleme ile yazılı şekilde karar verilmesidoğru görölmemiş, bozmayı gerektirmiştir.”* (Aynı yönde Yargıtay 2.HD., E. 2024/3794, K. 2025/6693, T. 30.6.2025.; Yargıtay 2.HD., E. 2024/6868, K. 2025/3453, T. 9.4.2025.; Yargıtay 2.HD., E. 2024/6868, K. 2025/3453, T. 9.4.2025 (www.lexpera.com.tr)).

düzenlenmiş ve sürenin tespitinde takdir yetkisi mahkeme hakimine bırakılmıştır.

c. Boşanmanın Diğer Maddi Sonuçları ve Özellikle Maddi Tazminat ile Yoksulluk Nafakası Arasındaki Bağlantı

TMK m. 174 f. 1 hükmü, boşanma sonucunda talep edilebilecek maddi tazminatı düzenlemektedir. İlgili hükme göre *mevcut veya beklenen menfaatleri boşanma yüzünden zedelenen kusursuz veya daha az kusurlu taraf, kusurlu taraftan uygun bir maddi tazminat isteyebilir*. Bu hüküm bağlamında özellikle maddi tazminatın tespitinde, mevcut veya beklenen menfaat kavramından ne anlaşılması gerektiği, boşanma sonucu hükmedilecek maddi tazminatın yoksulluk nafakası ile arasında bir bağ mevcut olup olmadığının anlaşılması hususunda önem arz eder.

Evlilik birliğini sona erdiren taraflar, birlikte sürdürdükleri ekonomik hayatı da sonlandırmış olmaları sebebiyle haiz oldukları ekonomik güçte de bir kayıp yaşarlar. Bugüne kadar özellikle TMK m. 185 f. 3 bağlamında evlilik giderlerine birlikte katılan taraflar, artık yalnız sürdürecekleri hayatta kendi geçimlerinden doğan ekonomik giderleri üstlenirler¹⁰⁹. Bu bağlamda evlilik birliği içerisinde eşlerin sahip oldukları bu parasal destek imkânı, evlilik birliği sırasında bulunan, mevcut menfaati sağlayan bir unsurdur¹¹⁰. Dolayısıyla evlilik birliğinin sona erdirilmesi, bu menfaatin kaybı anlamını taşıyacaktır. Daha fazla kusurlu olan tarafın ise maddi tazminata ilişkin diğer şartların da varlığı halinde, kusuru daha az olan eşe bu geçimin sağlanmasına hizmet eden bir miktar desteği, maddi olarak tazmin etmesi gerekebilir. Yani eşin boşanma dolayısıyla kaybedeceği ve eşlerin birbirlerine sağladığı ekonomik destek ile erişilen yaşam standartlarının kaybı da bir maddi tazminat kalemi olarak dikkate alınır¹¹¹. Bu tazminatın ödenmesine TMK m. 176 bağlamında irat biçiminde karar verilebildiği de hatırlandığında, maddi tazminatın boşanan eşlerden birinin diğerine yönelik geçim sağlamaya devam etmesi şeklinde etki etmesi mümkündür.

¹⁰⁹ Öztan, s. 800.

¹¹⁰ Yargıtay HGK., E. 2005/72 K. 2005/74 T. 16.2.2005 (www.lexpera.com.tr).

¹¹¹ Kaya Kızılırmak, s.168.

Görüldüğü üzere kişilerin evlilik birliğı içerisinde haiz oldukları yaşam standartları, maddi tazminat kalemi olarak dikkate alınacak bir unsurdur. Dolayısıyla da yaşam standartlarının kaybını konu alan bir kalemin kabul edildiğı durumda, zaten yoksulluk nafakasına da gerek kalmamalıdır. Zira evlilik ile sağlanan şartların tazmini dahi yoksulluktan kurtarmıyorsa, eşin ödeme gücünün daha fazlasına imkân tanımadığını düşünmek yanlış olmaz. Benzer şekilde eşin ödeme gücü yeterliyse ve maddi tazminat talebi kabul edilmişse, bu durumda da nafaka miktarında bu bedelin de dikkate alınması gerekecektir. Yargıtay 2. Hukuk Dairesi de 1994 tarihli bir kararında¹¹² yoksulluk nafakası talep eden davacının maddi durumunu denetlerken, boşanma davası sonucunda elde ettiğı maddi tazminatı da dikkate alarak yoksul durumda olmadığını tespit etmiştir. Bu da göstermektedir ki Yargıtay'ın eski uygulaması da esasen mehaız İsviçre hukuku ile benzer bir tutum sergilemiştir. Günümüzde ise yine Yargıtay 2. Hukuk Dairesi'nin aylık geliri çok yüksek olan boşanmış eşin, yoksulluk nafakasının arttırılması yönündeki talebini kabul ettiğı bir kararı da mevcuttur¹¹³.

Yoksulluk nafakası ile maddi tazminata birlikte hükmedilmesi yerine, eşe sunulan desteğin boşanma sebebiyle sonlanması durumlarında özellikle daha kusurlu eşin diğere eşin geçimine tazminat kalemi olarak destek sunmasına karar verilmesi ve bunun eşin yoksulluğunu sonlandırmadığı durumlarda yalnızca tespit edilecek yoksulluğı giderecek şekilde, yine mehaız İsviçre hukuku ile benzer olarak tali nitelikli yoksulluk nafakasına hükmedilmesi, daha isabetli ve adil bir uygulama oluşturacaktır. Ayrıca bu yöntemin tercihi halinde,

¹¹² Yargıtay 2.HD, E. 1994/2949, K. 1994/3674, T. 08.04.1994 (www.legalbank.com.tr): *“Davacının bir apatman dairesinin satışı sebebiyle payına düşen 150.000.000. TL'yi bu boşanma sebebiyle 15.000.000.-TL tazminat aldığı anlaşılmaktadır. Bu mal varlığı olan davacının yoksulluk içinde bulunduğunu kabul etmek mümkün olmadığı..”*

¹¹³ Yargıtay 2.HD, E. 2024/3264, K. 2024/6210, T. 19.9.2024 (www.lexpera.com.tr): Taraflar arasındaki uyusmazlıkta 10 yıl önce boşanan eşlerden yoksulluk nafakasına hak kazanan ve günümüzde aylık geliri yaklaşık 210.000TL'den fazla olan eşin, yoksulluk nafakasının arttırılmasına yönelik talebi, diğere eşin ödeme gücü dikkate alınarak ilk derece mahkemesince kabul edilmiştir.

tazminatın miktarı ve süresini tespit etme noktasında hâkimin takdirinin varlığını kabul etmek, özellikle maddi tazminata ilişkin düzenlemede süreye yönelik bir ifade olmaması sebebiyle uygulamada da karışıklıkların önüne geçecektir.

Nitekim bu yoruma maddi tazminatın, yaşanan kayıpları telafi etme amacı taşıdığı ve bu sebeple yoksulluk nafakası ile bağlantısı olmadığı yönünde eleştiriler gelmesi olasıdır. Burada anlatmaya çalıştığımız husus ise gerek yoksulluk nafakasının gerekse de maddi tazminatın temelde boşanan eşin evlilik sonrası geçimini sağlamaya yönelebilmesi hususudur. Hal böyle iken her iki hükmü de doğru mehzaz düzenlemeleri eşliğinde yorumlayarak adil ve hukuka uygun bir çözüme varılması gerek hukuk tekniği açısından gerekse de uygulamada adil ve hakkaniyetli karar tesisi açısından isabetli olacaktır. Gerçekten de maddi tazminat yalnızca geçimin tazminini amaçlamaz. Fakat maddi tazminatın bu yönü ve özelliği de hatırlanarak eşler arasındaki evlilik sona erse dahi devam eden sınırsız sosyal dayanışma ilkesinin de uygulama alanı daraltılmış olacaktır. Öte yandan nafakanın miktarının takdirinde eşin ödeme gücü bir kriter teşkil etmemelidir. Yoksulluk nafakasına hükmedilecek durumlarda, temel kriter objektif ölçütler bağlamında yoksulluğun tespit edilmesi ve boşanan eşten, boşanma sonrası bu şartları aşacak bir gelir ya da maddi duruma erişmesinin beklenebilir olup olmaması değerlendirilmelidir. Şayet objektif olarak yoksul durumu geçecek imkanları haiz değilse eş, bu durumda yoksulluk nafakasına hükmedilmelidir.

IV. Güncel Uygulama ve Gelişmelerin Değerlendirilmesi

Yoksulluk nafakasının miktarı ve süresine ilişkin gerçekleştirilen mahkeme uygulaması, günümüzde birçok tartışmanın odağındadır. Yargıtay özellikle nafakanın miktarının tespitinde yoksulluk kavramından ziyade, nafaka yükümlüsünün ödeme kudretini dikkate almaktadır¹¹⁴. Bu noktada Yargıtay uygulaması, yoksulluğun giderilmesi yerine, eşlerin maddi durumları kapsamında değerlendirme yönündedir.

¹¹⁴ Yargıtay HGK E.2019/107, K.2022/318, T.15.03.2022 (www.lexpera.com.tr).

Gerçekten de nafaka alacaklısı olan eşin evlilik birliğinin sona ermesi sonrası içerisinde bulunacağı ekonomik durum nafaka miktarının tespitinde dikkate alınması gereken temel husustur. Fakat daha önce de açıklandığı üzere burada önemli olan evlilik sonrası eşin yoksul duruma düşmesidir. Yoksulluğun tespitinde ise TÜİK tarafından belirlenen yoksulluk kriterleri dikkate alınarak bir değerlendirme yapılması ve evlilik sonrası eşin yoksul kabul edilecek bir duruma düşeceğinin tespiti halinde yoksulluk nafakasına hükmedilmesi gerekir. Kaldı ki çalışmamız kapsamında mehz İsviçre hukukunda yoksulluk nafakasının uygulandığı dönemde İsviçre Federal Mahkemesi uygulaması da benzer şekildedir. İsviçre Federal Mahkemesi bu noktada İsviçre İcra ve İflas Kanunu'nun 93. Maddesine atıf yaparak tespit edilecek minimum geçim miktarı üzerinden değerlendirilme yapılması gerektiğini ifade etmektedir. Benzer bir düzenleme günümüzde yürürlükte olan 2004 sayılı İcra ve İflas Kanunu'muzun 83. maddesinin 1. fıkrasında da mevcuttur. İlgili hükme göre bir kişinin kendisi ve ailesi için geçerli olan minimum yaşam standartları düşüldükten sonra gelirlerinin kalanının haczedilebileceği düzenlenmiştir. Burada öğretide her ne kadar ilgili gelirin tespitinde kişinin içerisinde bulunduğu durumdan ziyade, yaşaması için gerekli minimum şartların tespit edilmesi gerektiği yönünde görüş¹¹⁵ bulunsa da Yargıtay uygulaması bu noktada da aile geçimi tespit edilirken, kişinin içerisinde bulunduğu durum dikkate alınarak değerlendirme yapılması gerektiği yönündedir¹¹⁶. Bu noktada da Türk hukukundaki uygulama, İsviçre hukukundan ayrılmıştır.

Öte yandan nafaka miktarının tespitinde dikkate alınması gereken bir diğer temel husus nafaka yükümlüsü eşin, hükmedilen nafakayı ödemediği takdirde kendisinin yoksul duruma düşmemesidir. Şayet bir eşin, diğer eşe yoksulluk nafakası ödemesine hükmedildiği takdirde yükümlü eş yoksulluk içerisine düşüyorsa, bu durumda

¹¹⁵ Levent Akın, "Maaş ve Ücret Haczi", *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C:44, S:1, Ankara, 1995, 335-363, s.337.

¹¹⁶ Yargıtay HGK., E. 2009/12-166, K. 2009/254, T. 10.06.2009; Yargıtay 12. HD., E. 2015/33619, K. 2016/2007, T. 26.01.2016; Yargıtay 12. HD., E. 2015/27694, K. 2016/4598, T. 22.02.2016 (www.legalbank.net).

yoksulluk nafakası ödememesi gerekir. Yoksulluk nafakasının sosyal dayanışma ilkesinin bir tezahürü olması da bu hususu destekler niteliktedir. Zira imkânı olan kişilerin, diğer tarafa yardım etmesi sosyal dayanışma anlamına gelecektir. İmkânı olmayan kimselerden böyle bir destek beklenemez. Kaldı ki kanun koyucunun TMK m. 175 hükmünde mali güç vurgusunu yapması da bu şekilde yorumlanmalı ve uygulanmalıdır.

Nafakanın süresi bağlamında öğretilerde uzun süredir eleştirilen Yargıtay uygulaması da 2024 tarihi itibarıyla değişiklik göstermiştir. Bu uygulama nafakanın ilelebet bir ilişki kurgulamasına kıyasen isabetlidir. Fakat bu uygulama da nafakanın ödenme biçimine yönelik TMK m. 176 hükmü üzerinden yapılan yorum sonucu gerçekleştirilen bir uygulama olması sebebiyle teknik hukuk bağlamında sorunlar içermektedir. Zira nafakanın süresiz de tespit edilebileceğine yönelik hüküm, 1988 yılı öncesi 1 yıl ile sınırlı olan yoksulluk nafakasının hakkaniyete aykırı sonuçlar doğurmasını engellemek amacıyla getirilmiştir. Kural olarak süresiz kabul edilmesi ise yeni bir hakkaniyete aykırılığa zemin hazırlamıştır. Zira bu uygulamanın kabulü, evliliği, mehz İsviçre hukukunda da eleştirildiği üzere, bazı durumlarda eşler için geçimi sağlamaya hizmet eden bir kurum niteliği taşır hale getirmektedir. Her ne kadar eşlerin birbirlerinin geçimini sağlama yükümlülüğü evlilik birliği içerisinde mevcut olsa da evlilik birliğinin sonlanması ile birlikte bu yükümlülüğün de kaldırılması gereklidir.

Türk hukukundaki uygulamanın, mehz İsviçre hukuku ile benzer hale gelmesi, nafakaya ilişkin toplumda ortaya çıkan huzursuzlukları da sonlandıracaktır. Öncelikle yoksulluk nafakasının hukukumuzda da Yargıtay uygulaması ile geliştirilen bağımsız bir talep olduğu yönündeki görüş yerine, İsviçre hukukunda olduğu gibi tali ve boşanma sonucu gerçek anlamda yoksulluk oluşacağı durumlarda gündeme gelen bir nafaka türü olarak uygulanması gereklidir. Bu durum TMK içerisindeki düzenlemelere de uygundur. Zira TMK düzenlemesi de açıkça yoksulluk nafakasını düzenlemiş, yani kişinin geçiminin sağlanmasından ziyade boşanma sonrası içerisinde düşeceği yoksulluğun engellenmesini amaçlamıştır. Bir boşanma sonucu maddi tazminat veya mal rejiminin tasfiyesi ile zaten yoksul durumda

kalmayacağı açık olan eş lehine bir de yoksulluk nafakasına hükmedilmesi, kanunun amacına aykırıdır. Bu durum mehzaz hukuktaki uygulama ile birlikte değerlendirilmediğinde daha açık anlaşılmaktadır.

Öte yandan maddi tazminatın yorumu noktasında da sadece malvarlığı değerlerinin kaybından ziyade, maddi tazminatın aslında evlilik ile sağlanan geçimin devamına hizmet etme imkânı tanıdığı da yine mehzaz hukukla karşılaştırılarak hatırlanmalıdır. Zira günümüz uygulamasında genellikle maddi tazminatın irat şeklinde ödenmesine hükmedilmediği gibi maddi tazminatın bir yaşam standardı kaybını tazmin etme amacı da unutulmuştur. Bu sebeptir ki maddi tazminat kalemi olarak ileri sürülen birçok talep, aslında mal rejiminin tasfiyesi ile karşılanması gereken taleplerdir. Dolayısıyla da boşanmanın mali sonuçları değerlendirilirken, hükmün mehzazını oluşturan ve günümüzde mülga olan İsviçre Medeni Kanunu hükümleri ve bu hükümlerin uygulaması kıymetli bir rehber niteliğindedir. En azından yoksulluk kavramının doğru yorumlanması ve yoksulluğa bağlı nafakanın aslında tali ve yalnızca yoksulluğu giderici amaç taşıdığına kabul edilmesi, günümüzdeki birçok tartışmaya son verecek niteliktedir.

V. De Lege Ferenda Görüşümüz

İsviçre Medeni Kanunu'nda yapılan değişiklikler, olması gereken hukuk bakımından önemli bir bakış açısı sunmaktadır. Açıklamış olduğumuz üzere kanun koyucu öncelikle boşanmanın mali sonuçlarını kusur temelli düzenleyen hükümleri terk etmiş, bunun yerine kişilerin boşanma sonrası hayatlarını ekonomik anlamda da tamamen ayırmasına yönelik ve kişilerin kendi geçimini üstlenmesini amaçlayan düzenlemeler getirmiştir. Bu değişikliğin temelinde kadınların ekonomik hayata katılımının artması da bir unsur olarak bulunmaktadır. Günümüzde Türkiye'de de ekonomik hayata katılım bakımından kadınlar İsviçre'de olduğu gibi eskisine göre daha aktif bir yer almaktadır¹¹⁷. Dolayısıyla boşanma ile sonuçlanan evliliklerin, aile

¹¹⁷ Dilek Başar, "Türkiye'de Kadınların İşgücüne Katılımı: Güncel Durumun Değerlendirmesi", *Toplum Çalışmaları Enstitüsü*, 09.12.2024 (<https://www.toplum.org.tr/turkiyede-kadınların-ışgucüne-katılımı-güncel-durumun-değerlendirmesi/#:~:text=T%C3%BCrkiye%20%C4%B0statistik%20Kurumu>)

birliğinin yanında taraflar arasındaki ekonomik bağları da sonuçlandırmaya yönelik bir bakış açısıyla değerlendirilmesi gerekir.

Ne var ki ülkemizde hala herhangi bir şekilde profesyonel hayata katılması mümkün olmayan kişilerin de evlilikleri boşanma ile sonuçlanabilmektedir. Bu sebeple İsviçre'deki kriterlere benzer kriterlerle ve objektif bir bakış açısıyla evlilik sonrası destek yükümlülüğü düzenlense bile, hakkaniyetin gerektirdiği durumlarda süresiz olarak bu desteğe hükmedilmesi de engellenmemelidir.

Nitekim boşanma sonrası tarafların adil ve hakkaniyetli bir çözüme kavuşabilmeleri, taraflar arasında evlilik birliği içerisinde yaşanan hayat değişimlerinin, tazmini yoluyla mümkün olabilecektir. Burada tazmin ile kastedilen, evliliğin bir zararlı gibi kabul edilmesi değildir. Fakat evlilik dolayısıyla kişilerin hayatı üzerinde oluşan etkilerin dengelenmesidir. Bunun için de özellikle henüz hayatının başlarında olan kimselerin hayatında köklü değişiklikler yaşandığının ya da kısa süren evliliklerin benzer şekilde taraflar üzerinde geri alınamaz sonuçlar oluşturacağının kabulü ve buna bağlı süresiz nafakaların yerine, daha adil tazmin yöntemleri tercih edilmelidir. Evliliğin bir aile hukuku sözleşmesi niteliği hatırlanarak, boşanmaya da gerçek anlamda bir sözleşme ilişkisinin tasfiyesi gibi yaklaşılmalı, tarafların menfaatleri eski hale getirecek bir yöntem belirlenmelidir. Bu noktada İsviçre ZGB Art. 125 hükmü ve düzenlenen kriterler yol gösterici olacaktır. Fakat salt bu hüküm ile yetinilmemeli, toplumumuzda kısa süreli evlilikten ne anlaşıldığı, bir evliliğin ne zaman taraflar için uzun ve köklü değişiklikler oluşturur hale geldiği belirlenmeli, buna göre evlilik süresini de dikkate alır şekilde nafaka tesisi üzerinde durulmalıdır.

VI. Sonuç

Yoksulluk nafakası hem lafzı hem de amacı itibarıyla, evlilik birliğinin sona ermesinden sonra taraflardan birinin gerçek anlamda yoksulluğa düşmesini engellemeye yönelik, sosyal dayanışma ilkesinin

%20verilerine%20g%C3%B6re, itibaren%202020 pandemi%20etkisi%20olan%202020): Çalışmada kadınların işgücüne katılım oranının pandemi etkisi olan 2020 yılı haricinde her geçen yıl artarak ilerlediği açıklanmaktadır.

tali ve istisnai bir görünümü olarak kabul edilmelidir. TMK m. 175 hükmünün mehazını oluşturan, fakat İsviçre hukukunda artık yürürlükte olmayan mülga ZGB Art. 152 hükmü ve bu hükme ilişkin Federal Mahkeme içtihatları, yoksulluk nafakasının ne bir geçim kurumu yaratmak ne de evlilikte kazanılan her türlü hayat standardını boşanma sonrasında süresiz olarak sürdürmek amacı taşıdığını açık biçimde göstermektedir. Buna rağmen Türk hukukundaki güncel uygulama, yoksulluk nafakasını kimi zaman bağımsız ve geniş kapsamlı bir geçim aracına dönüştürmekte, bu durum da gerek nafaka alacaklısı gerekse nafaka yükümlüsü bakımından ciddi adalet ve denge sorunlarını gündeme getirmektedir.

Çalışmamız kapsamında, İsviçre boşanma hukukunda 2000 revizyonu ile kusur temelli sistemden uzaklaşarak, evlilik sonrası dayanışma ile kişinin kendi geçimini sağlama ilkesi arasında kurulan dengenin, olması gereken hukuk bakımından Türk hukuku için önemli bir model sunduğu ortaya konulmuştur. ZGB Art. 125 hükmü ile getirilen sistem, bir yandan evlilik birliğinin tarafların hayatı üzerindeki somut etkilerini –evliliğin süresi, çocukların varlığı, eşlerin yaşı, mesleki konumu, mal rejiminin tasfiyesinden elde edeceği değerler vb.– kapsamlı şekilde gözetmekte, diğer yandan boşanmanın hem kişisel hem de ekonomik bağları temiz bir şekilde tasfiye etmesini hedeflemektedir. Bu yaklaşım, evliliği ömür boyu devam eden bir geçim garantisi olmaktan çıkarıp, bireysel sorumluluğu önceleyen modern bir boşanma rejimi kurmaktadır.

Türk hukukunda ise TMK m. 175'in, mehaz düzenlemesini oluşturan mülga ZGB Art. 152 düzenlemesinden, özellikle yoksulluk kavramı ve nafakanın süresi bakımından belirgin biçimde ayrıldığı açıktır. İsviçre uygulamasında yoksulluk, İcra ve İflas Kanunu'nda yer alan asgari geçim standardı ile somutlaştırılmıştır. Nafaka miktarı bu objektif eşiğe sıkı sıkıya bağlanmışır. Bizde ise Yargıtay, yoksulluk kavramını çoğu zaman tarafların sosyoekonomik durumlarına, evlilik içerisindeki yaşam standardına ve nafaka yükümlüsünün ödeme gücüne göre, daha esnek ve olay bazlı bir şekilde yorumlamakta; bu da yoksulluk nafakasını, amacını açan ölçüde genişletmektedir. Oysa nafakanın asıl ölçütü, evlilik sonrası eşin objektif olarak geçimini

sağlayıp sağlayamayacağı olmalıdır. TÜİK verileri, yoksulluk sınırı ve asgari yaşam koşulları gibi objektif ekonomik göstergeler bu tespitte temel referans noktası haline getirilmelidir.

Yine mehzaz hukukla karşılaştırma yapıldığında, TMK m. 175 hükmünün sistem içindeki yerinin yanlış konumlandırıldığı da ortaya çıkmaktadır. Eski İsviçre sisteminde maddi tazminat ile yoksulluk nafakası, birbirlerini tamamlayıcı nitelikte iki müessese olarak kurgulanmıştır. İlgili İsviçre uygulaması kapsamında önce evlilikle sağlanan ekonomik menfaatlerin kaybı (evlilik standardı) tazmin edilmekte, bu tazminata rağmen eş asgari geçimini sağlayamayacaksa ancak o durumda tali biçimde yoksulluk nafakasına karar verilmekteydi. Buna karşılık Türk uygulamasında, maddi tazminat, mal rejiminin tasfiyesi ve yoksulluk nafakası çoğu zaman birbirinden bağımsız kalemler gibi değerlendirilmekte; eş, hem mal rejimi tasfiyesinden hem tazminattan hem de yoksulluk nafakasından aynı anda ve benzer gerekçelere dayanarak talepte bulunabilmektedir. Bu yaklaşım hem mehzaz sistemle bağdaşmamakta hem de yoksulluk nafakasının tali niteliğini fiilen ortadan kaldırmaktadır.

Süre bakımından da benzer bir kayma söz konusudur. 1988 öncesi bir yıllık süre sınırının yarattığı adaletsizlikleri gidermek için getirilen “süresiz nafakaya hükmedilebilme” imkânı, zaman içerisinde kuralın tersyüz edilmesine ve yoksulluk nafakasının neredeyse otomatik şekilde süresiz olarak kararlaştırılmasına yol açmıştır. Oysa hem mehzaz İsviçre hukukunda eski düzenlemeler hem de güncel ZGB Art. 125 sistemi, nafakanın süresinin evliliğin süresi, eşlerin yaşı, yeniden iş hayatına katılım imkânı, çocukların bakım yükü ve mal rejiminin tasfiyesi gibi somut kriterlere göre belirlenmesini; yalnızca gerçekten mesleki ve ekonomik olarak geri dönüşü mümkün olmayan durumlarda uzun süreli veya süresiz desteğin gündeme gelmesini öngörmektedir. Güncel Yargıtay içtihatlarında götürü ödemeye ve nafaka ilişkisini sınırlamaya yönelik eğilimin artması bu bakımdan isabetli olmakla birlikte, bu dönüşümün TMK m. 175 hükmünün çizdiği çerçeve de dikkate alınarak ve süre konusunda hakime tanınan takdir yetkisi açıkça vurgulanarak sistematik hale getirilmesi gereklidir.

Sonuç olarak, Türk hukukunda boşanmanın mali sonuçlarına ilişkin mevcut uygulamanın mehz İsviçre hukukunun mülga hükümlerine göre yeniden ele alınması, yürürlükteki TMK m. 175 hükümünün ise güncel ZGB Art. 125 sistemi ışığında yeniden gözden geçirilmesi gereklidir. Bu sebeple çalışmamızda vurgulamış olduğumuz üzere, yoksulluk nafakasının mehzına uygun şekilde yeniden yorumlanması ve gerekirse evlilik sonrası destek yükümlülüğünü ZGB Art. 125 benzeri objektif kriterlerle düzenleyen yeni bir yasal ereve oluşturulması hem hukuk tekniği hem de toplumsal adalet bakımından kaçınılmaz bir ihtiyaç olarak karşımızda durmaktadır.

Hakem Değerlendirmesi: Dış bağımsız.

ıkar atışması: Yazar çıkar atışması bildirmemiştir.

Finansal Destek: Yazar bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmiştir.

Peer-review: Externally peer-reviewed.

Conflict of Interest: The author has no conflict of interest to declare.

Grant Support: The author declared that this study has received no financial support.

Peer-Review: Externes Peer-Review-Verfahren.

Interessenkonflikt: Der/die Autorinnen unterliegt/unterliegen keinem Interessenkonflikt.

Finanzielle Unterstützung: Der/die Autorinnen erklärt/en, dass diese Studie keine finanzielle Unterstützung erhalten hat.

ZUSAMMENFASSUNG

Der vorliegende Beitrag untersucht die Yoksulluk Nafakası – den nahehelichen Unterhalt wegen Bedürftigkeit nach Art. 175 TürkMedK (TMK) – und ordnet diese Regelung dogmatisch in ihren mehaz-rechtlichen Ursprung, nämlich die aufgehobene Art. 152 aZGB und die heute geltende Art. 125 ZGB (naheheliche Solidarität), ein. Ausgehend vom begriffsjuristischen Gehalt des Terminus Nafaka wird zunächst herausgearbeitet, dass im türkischen Recht der Unterhaltsbegriff zweispurig verläuft: Einerseits bezeichnet er im allgemeinen Sprachgebrauch die „Gesamtheit der zum Lebensunterhalt notwendigen Mittel“, andererseits im rechtstechnischen Sinn die kraft richterlicher Entscheidung geschuldete, regelmäßig zu entrichtende Leistung zur Sicherung des Existenzminimums einer unterhaltsberechtigten Person. Zivilrechtlich wurzelt die Unterhaltspflicht in der ehelichen Verantwortlichkeit nach Art. 185 TMK, kann aber im Ausnahmefall als yoksulluk nafakası über die Scheidung hinaus fortwirken. Diese Fortwirkung gilt seit jeher als Ausdruck des sozialen Solidaritätsprinzips, das die Ehegatten auch nach Auflösung der Ehegemeinschaft in begrenztem Umfang verbindet.

Die Studie problematisiert sodann, dass die Rechtspraxis – namentlich die bis 2024 konsistente Rechtsprechung des Yargıtay – diese Pflicht faktisch zeitlich unbegrenzt verstand. Daraus resultiert ein Spannungsverhältnis zwischen dem legitimen Schutz des wirtschaftlich schwächeren Ehegatten und der ebenso schützenswerten wirtschaftlichen Dispositionsfreiheit des verpflichteten Ehegatten, dessen persönliche Lebensplanung – einschließlich neuer Partnerschaften oder Eheschließungen – erheblich beeinträchtigt werden kann. Aus dieser Unwucht speist sich eine intensive Diskussion über die Übertragbarkeit des im heutigen Schweizer Recht kodifizierten Modells der nahehelichen Solidarität (Art. 125 ZGB), das auf dem Prinzip des clean break und dem Eigenversorgungsprinzip basiert. Der Beitrag warnt indes dezidiert davor, Art. 125 ZGB als eigentlichen Mehaz des türkischen Art. 175 TMK zu behandeln: Die naheheliche Solidarität des neuen schweizerischen Rechts ist ihrem dogmatischen Zuschnitt nach einer vollständig neuen Ordnung, die mit der früheren Bedürftigkeitsrente des aZGB nicht verwechselt werden darf.

Im Anschluss daran wird das Schweizer Scheidungsrecht in seinen prägenden Linien skizziert. Die Revision zum 01.01.2000 hob die auf Verschulden basierenden finanziellen Scheidungsfolgen (Art. 151–153 aZGB)

auf und ersetzte sie durch eine modernisierte, an Objektivierung und Selbstverantwortung orientierte Konzeption. Während die alte Bedürftigkeitsrente der Art. 152 aZGB auf die Abwehr „großer Bedürftigkeit“ (große Bedürftigkeit) fokussierte und die Rechtsprechung das Existenzminimum nach SchKG Art. 93 zum maßgeblichen Prüfstein erhob, verlegte der Gesetzgeber mit Art. 125 ZGB den Schwerpunkt auf eine ex ante-betrachtete Lebensprägung der Ehe (lebensprägende Ehe) sowie auf Kriterien wie Ehedauer, berufliche Rollenverteilung, Erwerbsmöglichkeiten, Vermögenslage, Betreuungsbelastung und Gesundheitszustand. Die Unterhaltsleistung wurde damit vom Ausnahmeinstitut der sozialen Hilfeleistung zu einem flexiblen Instrument, das den Übergang zur nachscheidungsrechtlichen Eigenverantwortung absichern soll.

Die türkische Regelung des Art. 175 TMK hingegen beruht – worauf der Beitrag mit Nachdruck hinweist – nicht auf Art. 125 ZGB, sondern auf der übersetzten, inzwischen aufgehobenen Art. 152 aZGB, die den Unterhalt strikt akzessorisch und primär armutsorientiert konzipierte. Der türkische Gesetzgeber übernahm die Struktur, erweiterte sie jedoch durch die Möglichkeit der zeitlich unbefristeten Anordnung. Diese Erweiterung, ursprünglich als Korrektiv für die bis 1988 geltende Ein-Jahres-Grenze gedacht, führte in der Praxis zur nahezu regelhaften Unbefristung – und damit zu erheblichen sozialen und dogmatischen Spannungen.

Vor diesem Hintergrund arbeitet die Studie die Notwendigkeit einer objektiven Bestimmung des Yoksulluk-Begriffs heraus. Der Beitrag zeigt, dass eine konsequente Orientierung am materiellen Existenzminimum – etwa unter Rückgriff auf TÜİK-Daten oder die Logik des İİK Art. 83 – kohärenter wäre als die in der Yargıtay-Praxis dominierende Orientierung an den „sozioökonomischen Verhältnissen“ der Parteien, die faktisch eine Wiederherstellung des ehelichen Lebensstandards begünstigt und damit die Grenzlinie zwischen maddi tazminat und yoksulluk nafakası verwischt.

Sodann werden jüngere Entwicklungen der türkischen Rechtsprechung dargestellt, die seit 2024 vermehrt auf eine Kapitalisierung (götürü ödeme) des Unterhalts abstellen und damit eine ökonomische Entflechtung ermöglichen. Diese Tendenz wird grundsätzlich begrüßt, doch kritisiert der Beitrag ihre dogmatische Herleitung aus Art. 176 TMK, der lediglich die Zahlungsmodalität, nicht jedoch die Dauer regelt. Richtiger wäre eine offene

Anerkennung der richterlichen Befugnis zur Befristung als Folge der teleologischen Auslegung des Art. 175 TMK.

Schließlich formuliert die Studie de lege ferenda klare Reformlinien: Die yoksulluk nafakası sollte – in Einklang mit ihrer historischen Herkunft – als subsidiäre, strikt armutsbezogene Leistung verstanden werden, die nur dort eingreift, wo Vermögensausgleich und Schadensersatz die Mindestbedürfnisse nicht decken. Zugleich sollen – bei realistischer Unmöglichkeit eigenständiger Erwerbstätigkeit – weiterhin Ausnahmen für unbefristete Leistungen bestehen. Ziel ist ein ausgewogenes Modell, das wirtschaftliche Selbstverantwortung respektiert, ohne den sozialen Schutzauftrag aufzugeben.

KAYNAKÇA

- AKIN Levent, “Maaş ve cret Hacı”, *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C:44, S:1, Ankara, 1995, 335-363.
- AKINTÜRK Turgut / ATEş Derya, *Türk Medeni Hukuku, Aile Hukuku*, 2. Cilt, 25. Baskı, Beta Yayınevi, Ankara, 2024.
- BAş Seda / ÖZCAN Nisa, “Yoksulluk Nafakasında Süre Sorununun Anayasal ve Medeni Hukuk Boyutuyla Tartışılması ve Bir neri Olarak Boşanma Tazminatı”, *Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Y:2022, C:4, S:1, 328-383.
- BAşAR Dilek, “Türkiye’de Kadınların İşgücüne Katılımı: Güncel Durumun Değerlendirmesi”, *Toplum alışmaları Enstitüsü*, 09.12.2024 (<https://www.toplum.org.tr/turkiyede-kadinlarin-iguncune-katilimi-guncel-durumun-degerlendirmesi/#:~:text=T%C3%BCrkiye%20%C4%B0statistik%20Kurumu%20verilerine%20g%C3%B6re,itibaren%20%2Dpandemi%20etkisi%20olan%202020>)
- Botschaft über die Änderung des Schweizerischen Zivilgesetzbuches (Personenstand, Eheschliessung, Scheidung, Kindesrecht, Verwandtenunterstützungspflicht, Heimstätten, Vormundschaft und Ehevermittlung), 15 Kasım 1995, BBI 1996 I 1.
- BUCHLER Andrea / CLAUSEN Clausen, “Die Eigenversorgungskapazitt im Recht des nahehelichen Unterhalts: Theorie und Rechtsprechung”, *Die Praxis des Familienrechts (FamPra)*, 1/2015, 1-40.
- ÇETİNER Bilgehan, “Boşanmada Nafaka ve Tazminat İlişkisi”, *Aile Hukukundaki Hak İhlallerinin Tespiti ve üzüm nerileri alıştayı*, Ed. Akın nal / Arif Kalkan, Adalet Yayınevi, Ankara, 2019, 99-103.
- DEMİR Remzi, “Yoksulluk Nafakasının Sona Erme Sebepleri ve Yoksulluk Nafakasının Süresizliğine İlişkin Tartışmalar”, *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, Y:2020, S:147, 221-249.
- DURAL Mustafa / Z Tufan / GüMüş Mustafa Alper, *Türk zel Hukuku Cilt:3, Aile Hukuku*, 20. Baskı, Filiz Kitabevi, İstanbul, 2025.

- EGGER A., İsviçre Medeni Kanunu Şerhi, 2. Cilt, Aile Hukuku, 2. Baskı, Schulthess Verlag, Zürih, 1943.
- FIRTINA Esra, Boşanmanın Mali Sonuçları ve Yoksulluk Nafakası, Adalet Yayınevi, Ankara, 2019.
- FRANKHAUSER Roland / AESCHLIMANN Sabine / BUCHLER Andrea / CLAUSEN Sandro / GRUTTER Myriam / JUNGO Alexander, *FamKomm Kommentar zum Familienrecht, Scheidung, Band I: ZGB*, 4. Baskı, Stämpfli Verlag, Bern, 2022.
- GEISER Thomas / FOUNTOULAKIS Christiana, *Basler Kommentar Zivilgesetzbuch I*, 7. Baskı, Helbing Lichtenhahn Verlag, Basel, 2022.
- GEISER Thomas, "Aufbau einer angemessenen Altersvorsorge und Dauer des nahehelichen Unterhalts", *Die Praxis des Familienrechts (FamPra.ch)*, 2/2012, 353-368.
- GELMEZ Ezgi, "Yoksulluk Nafakasının Süresine İlişkin Güncel Gelişmeler", *Terazi Hukuk Dergisi*, C:14, S:159, Kasım 2019, 2143-2155.
- KALENDER Ahmet, *Türk Aile Hukukunda Boşanma Nafakası (Yoksulluk Nafakası)*, Adalet Yayınevi, Ankara, 2021.
- KAYA KIZILIRMAK Cansu, Boşanmada Maddi ve Manevi Tazminat, On İki Levha Yayınları, İstanbul, 2021.
- KILIÇOĞLU Ahmet, Aile Hukuku, 8. Baskı, Turhan Kitabevi, Ankara, 2025.
- MILLER Ruth A., (KAPLAN Elif tercümesi), "Türkiye'deki İsviçre Medeni Kanununun Osmanlı ve İslami Altyapısı", *Türk Hukuk Tarihi Araştırmaları*, S:27, Y:2019, 5-33.
- KOCABAŞ Gediz, "Evlilik Sonrası Dayanışma İlkesi ve Bu İlkenin Sınırları Olarak Clean Break İlkesi Doğrultusunda Yoksulluk Nafakasını Belirleyici Ölçütler", *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi, Hukuk Araştırmaları Dergisi*, C:19, S:1, Y:2013, 357-392.
- LIENERT Xaver, *Die Schuld bei der Ehescheidung nach schweizerischem Recht*, Bruchdruckerei R. Müller, Gersau, 1950.

- ÖZLÜK Betül, "Modern Nafaka Düzenlemeleri ve Türk Hukukunda Revizyon Gereği", *Terazi Hukuk Dergisi*, C:13, S:147, Kasım 2018, 40-47.
- ÖZTAN Bilge, *Aile Hukuku*, 6. Baskı, Turhan Kitabevi, Ankara, 2015.
- SAYMEN Ferit H. / ELBİR Halid K., *Türk Medeni Hukuku Cilt III, Aile Hukuku*, Hak Kitabevi, İstanbul, 1957.
- SCHWENZER Ingeborg, "Familienrecht und gesellschaftliche Veränderungen", *Die Praxis des Familienrechts (FamPra)*, 2014, 966-1008.
- SCHWENZER Ingeborg, "Unterhaltsrechtliche Probleme nach Trennung und Scheidung", *Eherecht in der praktischen Auswirkung : Fortbildungsseminar der juristischen Fakultät der Universität Basel und des Basler Juristenvereins vom 19. Oktober 1990*, Zürich, 1991, 23-35.
- STECK Daniel, *Das schweizerische Ehescheidungsrecht*, 4. Baskı, Schulthess Verlag, Zürich, 1995., s.275.;
- STOLL Diego, "Nachehelicher Unterhalt bei nicht lebensprägenden Ehen – oder: Wie lässt sich das negative Interesse bestimmen?", *Die Praxis des Familienrechts (FamPra.ch)*, 2023, 26-43.
- ŞAHİN Mustafa, "Türk-İsviçre Medeni Kanunlarına Göre Evlilik Sonrası Katkının (Yoksulluk Nafakasının) Şartları", *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C:21, S:3, Y:2017, 75-107.
- TUTAR Elce, *Mukayeseli Hukuktaki Gelişmeler Işığında Yoksulluk Nafakası*, Seçkin Kitabevi, Ankara, 2025.
- UZUN KAZMACI Özge, "Nafaka", *Aile Hukuku*, Ed. Şebnem Akipek Öcal, Hayrünnisa Özdemir, Seçkin Kitabevi, Ankara, 2024.
- YAĞCI Kürşad, "Yoksulluk Nafakasında Süresizlik Sorunu", *İstanbul Hukuk Mecmuası*, C:76, S:1, 2018, 323-358.
- VETTERLI Rolf, "Zur Bemessung des nachehelichen Unterhalts - ein Klärungsversuch", *Aktuelle Juristische Praxis*, 2009, 575-584.